

Hot eller offer?

– En analys av hur klimatflyktingar framställs i svensk media

Maria Hansson
Maria Olofsson

Lunds Universitet
Socialhögskolan
SOPA 63 Ht-09

Handledare: Carina Tigervall

Abstract

Authors: Maria Hansson & Maria Olofsson

Title: Threat or victim? – an analyze of how climate refugees are portrayed in Swedish media[translated title]

Supervisor: Carina Tigervall

Studies have shown that refugees have been described in Swedish media as either victims or threats. Those stereotypical images affect how people understand refugees. It has also an impact on how professional social workers act when they meet them.

We were interested in studying the discourse around a new phenomenon: climate refugees. Climate refugees have been a topic in Swedish media for the last decade. We wanted to study in what way climate refugees were described in Swedish newspapers. The starting point of our investigation was two questions:

- How are climate refugees defined in Swedish media?
- How are climate refugees portrayed in Swedish media?

We have done a discourse analyze on 105 articles from Swedish newspapers that contained the word climate refugee. In this analyze we have been using a social constructionist perspective. The following theoretical concepts have been used: claims making, ideal victims, discourse and finally We/the Others.

We found that climate refugees often are described as either a threat or a victim. Both of these descriptions mean that climate refugees risk to be conceived as abstract and impersonal. We also found that climate refugees are described as the Others, as something that is different from Us.

Key Words: climate refugees, social construction, discourse, media

Innehållsförteckning

Förord	4
1 Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
2 Bakgrund	6
2.1 Vad är en flykting?.....	6
2.2 Flyktingar i Sverige	7
2.3 Medias makt.....	7
3 Tidigare forskning	8
3.1 Framställningar av flyktingar i media.....	8
<i>Ylva Brune</i>	8
<i>Birgitta Löwander</i>	9
<i>Andra studier</i>	9
4 Teoretiska utgångspunkter	10
4.1 Socialkonstruktivism.....	10
<i>Diskurs</i>	11
<i>Claims making</i>	11
<i>Vi och de Andra</i>	12
<i>Det idealiska offret</i>	13
5 Metod	14
5.1 Kvalitativa metoder.....	14
5.2 Dokumentanalys.....	14
<i>Diskursanalys</i>	15
5.3 Urval.....	15
<i>Materialets styrkor och svagheter</i>	16
5.4 Etiska överväganden	16
5.5 Arbetsfördelning	17
5.6 Bearbetning av materialet.....	17
6 Resultat och analys	18
6.1 Definitioner	18
6.2 Vi-konstruktioner	22
<i>"Förövarna" – det skyldiga Vi:et</i>	23

<i>Det ansvarstagande Vi:et</i>	24
<i>"Människan" – det abstrakta Vi:et</i>	26
6.3 Klimatflyktingar som de Andra	26
<i>Om konstruktionen av den Andra</i>	26
<i>Geografiskt</i>	27
<i>Nutid eller framtid?</i>	28
<i>Lösningar</i>	30
6.4 Klimatflyktingar som offer	31
<i>Beskrivningar av klimatflyktingar som offer</i>	31
<i>Klimatflyktingar som aktörer</i>	32
<i>Klimatflyktingar som medskyldiga</i>	33
<i>Offerframställningarnas betydelse</i>	34
6.5 Klimatflyktingar som hot	35
<i>Omfattning</i>	35
<i>Klimatflyktingar som säkerhetshot</i>	36
<i>Klimatflyktingar som en orsak till försämrad levnadsstandard</i>	37
6.6 Sammanfattande analys	38
7 Avslutande reflektioner	40
8 Referenslista	41
8.1 Litteratur.....	41
8.2 Tidningsartiklar.....	42

Förord

Vi vill tacka våra familjer och våra vänner för det stöd de har bidragit med under vårt C-uppsatsskrivande. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Carina Tigervall för inspiration och vägledning. Hennes synpunkter har alltid varit intressanta och har hjälpt oss att tänka ett steg längre. Hennes insats som handledare har varit ovärderlig. Vi vill slutligen tacka Håkan Jönsson, som tog sig tid att träffa oss i början av uppsatsskrivandet. Han gav oss inspiration, kunskap och hjälp med metodvalet.

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Flyktingar är ett fenomen som alltid är aktuellt och uppmärksammat bland allmänheten såväl som i massmedier. Ylva Brune är en framträdande forskare inom journalistik och masskommunikation som analyserar hur svenska massmedier framställer flyktingar. Hon menar att media har en stor påverkan på hur vi som publik förhåller oss till begreppet flykting. Stereotypa framställningar av flyktingar i media kan påverka vår uppfattning av dem (Brune 2000). Ett exempel på detta kan vara när ankommande flyktingar beskrivs som "strömmar av" eller en "massinvasion". Detta menar Brune bidrar till att flyktingar uppfattas som en opersonlig massa som utgör ett hot (Brune 2000). I andra beskrivningar blir flyktingar symboler för sympativäckande offer. De beskrivs som svaga, passiva och i behov av hjälp. Framställningen av flyktingar som offer eller hot menar Brune till stor del präglar den svenska flyktingdebatten i media.

Hur olika fenomen framställs i massmedier påverkar hur vi som människor ser på dem (Ekecrantz & Olsson 1994). Detta gäller även flyktingdebatten. Genom att flyktingar framställs som antingen offer eller hot så ser vi dem som representanter för en av dessa grupper, snarare än som enskilda individer. Bilden av flyktingar blir därigenom stereotyp och endimensionell.

Socialarbetare är inte immuna mot medias påverkan. Den bild som finns i samhället i stort återfinns också inom det sociala arbetet (Swärd & Starrin 2006 s. 259). Därför är det viktigt att professionella inom socialt arbete är medvetna om vilka budskap som förs fram i media och hur det kan påverka socionomens syn på möjliga brukare. Genom att tydliggöra de dolda budskap som kan finnas i media möjliggörs en mer nyanserad syn på flyktingar. Vi menar att medvetenhet om att stereotypa bilder förmedlas genom media är ett första steg mot att förändra sitt eget synsätt.

Vad som även har uppmärksammats i svensk massmedia under 2000-talet är klimatet och i synnerhet klimatförändringarna. Klimatförändringarna bidrar till att människors förhållanden försvåras avsevärt samt att ett stort antal människor tvingas eller kommer att tvingas fly från sina hem. Detta har lett till att ett nytt begrepp har uppstått: klimatflykting.

Eftersom klimatflyktingar är ett förhållandevis nytt fenomen anser vi det vara intressant att undersöka hur klimatflyktingar framställs i media. På vilket sätt beskrivs klimatflyktingar i media? Hur definieras de? Beskrivs de på samma sätt eller skiljer sig skildringen av klimatflyktingar från den mediedebatt som funnits om andra flyktingar?

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur bilden av klimatflyktingar konstrueras i svensk massmedia.

1.3 Frågeställningar

- Hur definieras klimatflyktingar i svensk massmedia?
- Hur framställs klimatflyktingar i svensk massmedia?

2 Bakgrund

2.1 Vad är en flykting?

Några år efter andra världskrigets slut ansågs det vara betydelsefullt att skapa en universell definition av begreppet flykting. Detta skedde år 1951 då FN:s flyktingkonvention, även kallad Genèvekonventionen, upprättades (Ruthström, Salomon, Svensson 1990 s. 27). Den har haft avgörande betydelse för definitionen av begreppet flykting, dess rättigheter samt staters skyldigheter (UNHCR, 2009). Det var dock inte förrän år 1967 som konventionen blev universell genom ett så kallat tilläggsprotokoll. Enligt 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning är en flykting en person som:

Flytt sitt land med anledning av en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning, som befinner sig utanför det land, vari han är medborgare och som på grund av tidigare nämnd fruktan inte kan eller vill återvända till det landet.

Trots att det finns en internationell flyktingkonvention kan enskilda stater definiera och tolka denna konvention på olika sätt. Ruthström, Salomon, Svensson (1990) menar att en stats beslut om vem som skall få skydd inom landets gränser inte enbart beror på hur de internationella reglerna är utformade. Tillämpningen kan även påverkas av ekonomiska, kulturella, utrikespolitiska, humanitära och opinionsmässiga överväganden. Vad som även kan ha betydelse är hur landets egna lagar ser ut.

2.2 Flyktingar i Sverige

Sedan andra världskrigets slutskede har Sverige tagit emot flyktingar. Sverige ansågs då ha en generösare flyktingpolitik än andra europeiska länder. Denna generositet har dels gällt vilka som kunnat få skydd, där Sverige från 1976-1996 hade ett legalt skydd för krigsvägrare och de facto-flyktingar (Brune 2000 s. 10-11). För att kunna räknas som en konventionsflykting krävs att konventionens kriterier uppfylls. Om en individ inte anses uppfylla dessa kriterier finns möjlighet att få flyktingstatus som de facto-flykting. Med de facto flykting menas ”en person som inte uppfyller flyktingkonventionens kriterier men som befinner sig i liknande omständigheter och som därför kan få skydd”. (Ruthström m.fl. 1990 s. 93). Benämningen de facto-flykting har dock förändrats och en liknande bedömning görs sedan 2006 av personer som definieras ha ”synnerligen ömmande omständigheter” (Migrationsverkets hemsida 2009)

I mitten av 1980-talet etablerades ett nytt, mer fientligt sätt att se på flyktingar. Det slog igenom en ny diskurs där flyktingar istället började kallas för ”asylsökande” (Brune 2000 s. 15-16). Brune tar upp tidningarnas skilda beskrivning av flyktingar när de kommit in i landet jämfört med innan de passerat gränsen. När flyktingarna passerat gränsen menar Brune att det är myndigheternas diskurser som styr nyhetsjournalistiken gällande flyktingar. Under början av 1990-talet blev Sverige både internationellt och nationellt ifrågasatta gällande invandrar- och flyktingpolitiska frågor. Detta bidrog till att medierna försökte reparera detta genom att framställa den nationella självbilden som ickerasistisk (Brune 2004 s.19).

2.3 Medias roll

Massmedia utgör en viktig och påverkande funktion i samhället idag, inte minst för socialt arbete (Swärd & Starrin 2006 s. 259). Ekecrantz och Olsson (1994) menar att det finns en symbios mellan olika framträdande institutioner som utgör makt. Journalistiken tillhör en av dessa institutioner. Genom att ha makt att producera information finns också en möjlighet att skapa bestämda föreställningar om hur verkligheten ser ut, fungerar och vad dess uppgift är. Peter Dahlgren (2000 s. 75) betonar att det som uttrycks i media är betydelsefull kommunikation som ständigt analyseras och tolkas. Enligt Ekecrantz och Olsson (1994 s. 41, 77) är händelser så som de beskrivs i media sociala konstruktioner. En effekt av detta skapande av sociala konstruktioner är att vi som mottagare själva uppfattar händelser som givna, som ”sanningar”. Det skrivna språket har stor betydelse för tolkningen och förmedlingen av betydelser.

3 Tidigare forskning

Vi har inte lyckats hitta någon tidigare forskning som handlar om framställningen av klimatflyktingar i media. I denna del av uppsatsen tar vi upp delar av den tidigare forskning som finns om hur flyktingar generellt framställs i svensk media. Vi anser det vara ett relevant underlag för att vidare analysera hur framställningen av klimatflyktingar ser ut i svensk media. Området är inte så stort, men det finns några undersökningar som behandlar teman som vi anser vara betydelsefulla för vår uppsats. Dessa undersökningar är framför allt gjorda av Ylva Brune, som är den mest framträdande forskaren i Sverige på detta område. Vi har därför valt att främst utgå ifrån hennes undersökningar.

3.1 Framställningar av flyktingar i media

Ylva Brune

Ylva Brune menar i sin doktorsavhandling *Nyheter från gränsen* att det under de senaste 20 åren har lagts stor uppmärksamhet på flyktinginvandring, flyktingpolitik, främlingsfientlighet och rasism i svenska nyhetsmedier. Dessa frågor var bland de mest uppmärksammade samhällsämnen i nyhetsutbudet under 1980 och 1990-talet (Brune 2004 s. 11).

Brune (2000) diskuterar vidare i boken *Stereotyper i förvandling* hur invandrare beskrivs i media. Hon tar upp att flyktingar och invandrare ofta blir uppmärksammade i media i samband med konflikter (Brune 2000 s. 7-8). Detta sker främst i nyhetsrapporteringen i sammanhang då flyktinggrupper varit inblandade i vad myndigheter och nyhetsmedier bedömt vara ett konfliktladdat ämne i det svenska samhället. Brune poängterar att det skapas en offentlig sanning i de fall då majoriteten av de största medierna utgår från samma perspektiv samt använder samma källor i sin rapportering (Brune 2000 s. 11-16). Dessa "sanningar" använder sedan journalister, debattörer och politiker som plattform i sina uttalanden. Det kan handla om begrepp som frekvent används i media som exempelvis "strömmar av" "illegala invandrare" och "ekonomiska flyktingar". Brune tar även upp användningen av begrepp som "massinvasion". Begreppet invasion kan tolkas som en fientlig handling, ett hot; något som vi måste försvara oss emot (Brune 2000 s. 11-16). Människorna beskrivs i dessa sammanhang som en opersonlig massa snarare än enskilda individer. Brune (2000 s. 11) menar att detta även förekommer i de fall då flyktingar framställs som sympatväckande offer. Oavsett om det skrivs om, för att ta Bruners exempel, kärnfysiker eller krigsoffer så förvandlas dessa personer eller grupper av människor till ett passivt kollektiv. Hon menar att dessa nyheter inte bara rapporterar om skeenden och händelser i vårt samhälle

utan att de även är en del av ett nationellt och kulturellt identitetsskapande. Detta identitetsskapande gör att gränserna mellan gott och ont samt ”oss” och ”de andra” fastställs. Brune menar att det då kan förekomma fördomsmönster. Det är dock inte skribentens åsikter eller påståenden som gör det möjligt att hitta fördomsmönster. Snarare syns det i hur kulturella och etniska stereotyper framträder i berättelser och gestaltningar som påstås vara en realistisk tolkning av verkligheten (Brune 2000 s. 19). I den tidigare nämnda avhandlingen *Nyheter från gränsen* betonas att nyheterna rörande flyktingar och invandrare har betydelse för hur invandrar- och flyktingfrågorna uppfattas, både hos medborgarna och i den offentliga diskussionen (Brune 2004 s. 12).

Birgitta Löwander

Förutom Ylva Brunnes undersökningar så finns andra studier och forskare som är värda att nämnas. En framträdande forskare vid sidan av Ylva Brune är Birgitta Löwander som gjorde den första doktorsavhandlingen på området år 1997. Avhandlingen heter *Rasism och antirasism på dagordningen* och analyserar gestaltningar och tolkningar av rasism och antirasism som uttrycktes mellan 1990-1993. Enligt Löwander framträdde ett stort antal flyktingar i media under början av 1990-talet, men då främst i sympativäckande sammanhang. Löwander menar att invandrarna/flyktingarna främst kom till tals som offer för att, genom att uttrycka sina känslor, skapa allmän medkänsla (Brune 2004 s. 14-19).

Löwander (1997) menar att nyhetsrapporteringen dominerades av verklighetsframställningar där rasistiska handlingar ansågs vara ett ”uttryck för sjukdomstillstånd hos individer” (Brune 2004 s. 17). Särskilt uppmärksammade var de rasistiska attentat som den så kallade ”Lasermannen” utförde (ibid.). Löwanders undersökning visar att företrädare för polis och åklagarväsendet var de som var vanligast förekommande nyhetskällor inom området invandrar- och flyktingfrågor, rasism och främlingsfientlighet under början av 1990-talet. Inom ämnen med anknytning till brott var dominansen som störst.

Andra studier

Övriga undersökningar som gjorts är bland andra *Invandrare i tystnadsspiralen* som är den första undersökningen i Sverige rörande flyktingars framställning i media. Den är skriven av sociologen Love Hedman och utkom år 1985. Denna studie gjordes på uppdrag av diskrimineringsutredningen och omfattar nyhetsutbudet åren 1980-1984. Enligt Hedmans undersökning ger utbudet lite information om invandrades betydelse för samhället. Här

analyserades bland annat antalet nyhetsinslag under perioden. Andra studier på detta område är en analys av Rapports sändningar mellan 1979-1999. I denna studie framkom att det under 1980-talet visades fem till sex nyhetsinslag per månad som handlade om invandrar- och flyktingfrågor eller rasism och främlingsfientlighet. Denna siffra fördubblades under första delen av 1990-talet. Rapporteringen var extra intensiv under åren 1991-1993 då det genomsnittliga antalet inslag per månad var tolv stycken.

4 Teoretiska utgångspunkter

4.1 Socialkonstruktivism

Vi har valt att utgå ifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Socialkonstruktivismen betonar betydelsen av att inte ta det som man ser för givet, utan snarare att som forskare ställa sig kritisk till de fenomen som studeras. Socialkonstruktivismen menar att det som syns inte är den objektiva verkligheten, utan en konstruktion skapad av sociala processer, såsom exempelvis språk och kultur. I stället för att se verkligheten som något som existerar oberoende av oss som betraktare, så bör vi se verkligheten som något som vi, som betraktare, ständigt konstruerar. Hur vi ser på världen är inte något statiskt eller universellt, utan något som ständigt förändras. Olika tider och olika kulturer har förstått, definierat och konstruerat sin verklighet på olika sätt, eftersom vår bild av verkligheten ständigt är beroende av en interaktiv tolkningsprocess (Wenneberg 2001 s. 10-30).

En viktig del av socialkonstruktivismen är att vår förståelse av verkligheten skapas av sociala processer. Genom mänsklig interaktion och mänskligt tal konstrueras vår kunskap om världen omkring oss. Om vi tar exemplet klimatflyktingar, skulle socialkonstruktivismen hävda att vår förståelse av begreppet är helt och hållet beroende av hur olika personer omkring oss har använt begreppet. Genom att en viss sorts människor kallas klimatflyktingar, så bildas vår förståelse av dem som en särskild kategori. Hur någon uttrycker sig i ett visst sammanhang bidrar alltså till att forma vår bild av verkligheten (Wenneberg 2001 s. 12, 32, 69).

Vi anser att socialkonstruktivism är ett relevant teoretiskt perspektiv eftersom vi menar att det media skriver om klimatflyktingar i sin tur konstruerar hur vi som människor tänker om klimatflyktingar. Själva begreppet klimatflyktingar har ju i sig konstruerats genom sociala processer. Vi har i uppsatsen valt att använda oss av fyra olika socialkonstruktivistiska begrepp: diskurs, "claims making", "Vi och De Andra" samt "det idealiska offret".

Diskurs

Börjesson och Palmblad (2007 s. 13) definierar diskurs som det bestämda sätt som människor talar om världen på. Inom diskursen finns det vissa begränsade ramar för vad som får sägas, för vad som är sant, precis som att det finns vissa ramar för vad som inte får sägas (Nilsson 2008 s. 54-56, 63).

En av de som etablerade begreppet diskurs var Michel Foucault. Foucault beskriver diskurser som en form av sanningsanspråk. Diskurserna gör anspråk på att ge en sann bild av verkligheten. Men diskurserna har också en konstruerande verkan. Foucault menar att diskurserna skapar vår förståelse av verkligheten. De begränsar vårt sätt att tänka på så sätt att vi enbart kan tänka genom diskursiva raster. Diskurserna sätter alltså upp gränser både för vårt sätt att tala och vårt sätt att tänka (Börjesson & Palmblad 2007 s. 9, 17, Nilsson 2008 s. 60-65).

Foucault kopplade även ihop diskurser med makt. Eftersom diskursen konstruerar vårt sätt att tänka och förstå vår verklighet, så styrs vi i en viss utsträckning av diskursen. I varje samhälle finns det olika institutioner som styr vad som anses vara sanning och som därför styr diskursen. Det är dessa institutioner som sätter gränserna för vad man får respektive inte får säga. En stor sådan institution i vårt samhälle kan exempelvis vara vetenskapssamhället. Där makten finns, finns dock alltid också motstånd, menar Foucault. Motståndet ger upphov till olika motdiskurser. Ofta kan det finnas flera olika starka konkurrerande diskurser inom ett och samma område (Nilsson 2008 s. 67, 81, 89-92. Se även Foucault, 1993).

Vi ser begreppet diskurs som viktigt för vår uppsats eftersom det tydliggör att det sätt som man pratar om klimatflyktingar också konstruerar det sätt som vi tänker på dem.

Claims making

I samhället idag finns ett stort antal människor som vill framställa ett fenomen för att kunna göra anspråk på hur det ska se ut. Dessa personer kallas för *claims makers* (Loseke 2008 kap. 2). Donileen Loseke (2008) menar att *claims makers* skapar en mening som är upp till en publik att förhålla sig till genom att ta ställning till om denna mening anses vara betydelsefull eller inte. Hur publiken mottar dessa anspråk har därför stor betydelse för dess genomslagskraft och trovärdighet. På så sätt kan sägas att det ständigt finns ett samspel mellan *claims makers* och publik då de konstant påverkar varandra.

Begreppet *claims* är helt enkelt de anspråk på fenomen som skapas av *claims makers*. Loseke delar in dessa anspråk i tre kategorier; verbal, visuell och beteendemässiga *claims*. Det som är relevant för vår undersökning är verbala *claims*, vilka konstruerar mening genom

ord, antingen verbalt eller i skrift. Exempel på hur dessa kan framställas är genom att retoriskt göra anspråk på hur ett fenomen skall se ut genom exempelvis tal, media och musik. Oavsett på vilket av dessa sätt som ett claim uttrycks så har de alla tre ett gemensamt syfte, vilket är att övertyga publiken att definiera ett förhållande på ett specifikt sätt.

Ett sätt är att konstruera och definiera ett förhållande som ett socialt problem. För att kunna konstruera ett socialt problem krävs det enligt Loseke att publiken blir övertygad om att det råder ett tillstånd som är utbrett och bekymrande samt att detta förhållande *kan* och *borde* förändras. Claims makers vill få publiken att tänka och känna på ett visst sätt. Detta kan de exempelvis göras genom att konstruera claims som uppmuntrar publiken att känna sympati för individer/grupper som framställs som offer. Loseke menar att claims makers konstruerar logiska orsaker till varför publiken borde definiera ett speciellt förhållande som bekymmersamt. Vad Loseke även poängterar är att varje enskild individ inte behöver hålla med om att ett socialt problem existerar för att en företeelse skall betraktas som ett socialt problem (Loseke 2008 kap. 2).

Detta perspektiv har vi valt därför att vi vill se hur olika claims görs gällande klimatflyktingar i media.

Vi och de Andra

Ett teoretiskt begrepp som vi anser vara användbart är Vi och de Andra. Brune (1998 s. 29-30) menar att människor gärna delar in sig själva och varandra i två lika kategorier: Vi och de Andra. Dessa två grupper brukar beskrivas i ett motsatsförhållande. De Andra tillskrivs de egenskaper som Vi inte vill ha, eller inte kan ha. På så sätt får de Andra rymma allt det som vi inte vill se hos oss själva. Det görs med andra ord en stor åtskillnad mellan å ena sidan Vi och å andra sidan de Andra. Genom att göra de Andra till en motbild så framstår det tydligare vilka egenskaper Vi har.

Vanligt är att Vi beskrivs som överlägsna medan de Andra beskrivs som underlägsna. Vi-gruppen befinner sig ofta i en maktposition där de har möjlighet att definiera vad de Andra är. Det är Vi:ets definitioner och problemformuleringar som gäller. Grupper som definieras som de Andra saknar ofta egen definitionsmyndighet och kan exempelvis vara arbetslösa, ungdomar, invandrare eller psykiskt sjuka. Gemensamt är att de inte har samma möjlighet att påverka som den starkare Vi-gruppen. Ofta framställs de Andra som antingen svaga offer eller farliga hot (Brune 1998 s. 29-30, 43, 55).

Vi anser att Vi och de Andra är ett relevant begrepp eftersom vi vill se vilka Vi och vilka de Andra som beskrivs och konstrueras i samband med klimatflyktingar.

Det idealiska offret

Nils Christie (2001) har med begreppet det idealiska offret tagit upp hur olika typer av offer skapas. Han menar att det inte är ett objektiva fenomen att vara ett offer utan att människor uppfattar situationer olika. Christie definierar ett idealiskt offer som en individ eller en grupp människor som lättast kan få legitim offerstatus då de utsatts för ett brott (Christie 2000 s. 47).

Christie belyser fem egenskaper som har betydelse i kategoriseringen av ett idealiskt offer. Dessa egenskaper är:

1. Offret är gammalt, svagt eller väldigt ungt
2. Offret genomför ett respektabelt projekt
3. Offret befinner sig på en plats som den inte kan klandras för att vara på
4. Förövaren/gärningsmannen är stor och ond
5. Gärningsmannen är okänd och har ingen personlig relation till offret (Christie 2001 s. 48)

Nils Christie tar även upp ett sjätte villkor för att vara ett idealiskt offer, vilket är att offret måste vara tillräckligt "starkt" för att kunna uppmärksamma det den utsatts för, göra sig hörd och därmed kunna kräva att få status som ett idealiskt offer. Samtidigt måste offret ändå vara tillräckligt svagt för att inte bli ett hot mot andra. Om offret skulle bli ett hot skulle den idealiska offerstatusen suddas ut och den offentliga och allmänna sympatin bli försvagad.

Ett offer är beroende av en förövare/gärningsman. Ju mer idealisk ett offer är desto mer idealisk blir förövaren och vice versa. Förövaren är en gestalt på avstånd som helst ska vara så omänsklig, stor och ond som möjligt (Christie 2001 s. 54-55).

Vi anser att begreppet det idealiska offret är relevant för denna uppsats då vi vill undersöka om klimatflyktingar konstrueras som idealiska offer och om Christies teori stämmer överens med vårt material.

5 Metod

5.1 Kvalitativa metoder

Eftersom vi inte är intresserade av att mäta hur många artiklar som producerats eller hur ofta olika ord används, så kommer vi inte att använda en kvantitativ metod. I stället kommer vi att arbeta kvalitativt. Aspens (2007 s. 26-31) skriver att kvalitativ forskning betonar förståelse, subjektivism och antagandet att fenomen i världen mer eller mindre är konstruerade av kontexten man lever i. För att finna djup och förståelse, snarare än förklaring och kvantitativa mått, tänker vi därför utgå från ett kvalitativt perspektiv. Detta innebär att vi inte kommer att få någon övergripande kunskap om hur ofta begreppet klimatflykting används, vilket en kvantitativ studie hade visat på, utan snarare kommer vi att studera hur begreppet används.

5.2 Dokumentanalys

Eftersom vi vill studera hur klimatflyktingar konstruerats som ett socialt problem i media har vi valt att göra en dokumentanalys. May (2001 s. 212) lyfter fram dokumentens styrkor då de inte förändras över tid. När man studerar hur någonting har utvecklats genom att studera dokument så påverkas inte de gamla dokumenten av hur saker och ting har utvecklat sig efter deras tillkomst. De är oföränderliga avlagringar av sin tid. De visar hur olika skeenden och händelser har tolkats och kategoriserats vid en given tidpunkt.

Man kan välja att studera dokument på två olika sätt. Den första möjligheten är att se texten i dokumenten som en direkt avspeglings av verkligheten. Det som står i dokumenten är det som verkligen har hänt. Detta skulle innebära att man anser att fakta i texten inte är präglad av tolkningar. Den andra möjligheten är att se dokumenten som något som har präglats av personen som skrev den och av den sociala kontexten i vilken dokumentet blev till. Med det andra perspektivet så ser man i stället förståelsen och beskrivningen av händelsen som något som är socialt konstruerat (May 2001 s. 230-232). Det är detta andra sätt att studera texten som vi kommer att använda oss av.

Det faktum att vi har valt att göra en kvalitativ dokumentstudie innebär att vi kommer att inrikta oss på att förstå hur texten i dokumentet samspelar med den sociala kontext i vilken den har blivit till. Vi är medvetna om att det är ett problem att dokumentanalys innebär att vi använder dokumentet på ett sätt som skiljer sig från hur den ursprungliga texten var menad att användas (May 2001 s. 236), men för att uppnå vårt syfte så tror vi ändå att dokumentanalys är den mest lämpliga metoden.

Diskursanalys

Vi kommer att genomföra en diskursanalys av medias diskurser. En diskursanalys innebär att man studerar och analyserar de olika diskurser och motdiskurser som finns i materialet. Inom diskursanalysen intresserar man sig inte för vad som är sant eller vad som inte är sant, utan fokus ligger snarare på vilka olika sanningsanspråk som finns. Det intressanta är inte vad som objektivt sett är sant, utan vad människor uppfattar som sanning eller vad människor påstår vara sanning. Att analysera vilka sociala kategorier som anses finnas under en viss tid och hur man talar om dessa är ett exempel på diskursanalys (Nilsson 2008 s. 58-60, Börjesson & Palmblad 2007 s. 8-11).

Annorlunda uttryckt så kan man säga att diskursanalysen fokuserar på ”hur”-frågor i stället för exempel ”vad”-frågor. Hur pratar människor om ett fenomen? Hur framställs det? Vilka olika sätt finns det att tala om det på? Ofta finns det flera olika diskurser som kämpar om att få definiera sanningen. Att studera vilka diskurser och motdiskurser som finns är en viktig del i diskursanalysen (Börjesson & Palmblad 2007 s. 13, 16)

Då vi är intresserade av att se hur klimatflyktingar konstrueras i media så anser vi att diskursanalys är den bästa metoden för oss. Genom att undersöka de olika diskurser som finns så får vi reda på hur klimatflyktingar diskuteras och i förlängningen konstrueras.

5.3 Urval

Vi valde att undersöka artiklar i svensk media, både dagstidningar och kvällstidningar. Vi sökte i databasen mediearkivet, då denna tycks vara den mest omfattande svenska databasen. Vi sökte på begreppen ”klimatflykting*” och ”miljöflykting*”, då dessa två begrepp används synonymt i media. Detta innebär att artiklar som tar upp fenomenet klimatflyktingar utan att använda dessa begrepp inte finns med i undersökningen, då det är en praktisk omöjlighet att gå igenom alla artiklar som på något sätt anknyter till miljöfrågan.

En första begränsning var att vi enbart fokuserade på svensk media. Tidsmässigt begränsade vi oss till artiklar som var skrivna från år 2000 och framåt. Detta gjorde vi eftersom vi ville se hur problemet framställs i nutid. Det fanns enbart ett fåtal artiklar skrivna före 2000, vilket kan ha att göra med att fenomenet klimatflyktingar började uppmärksammas först på 2000-talet.

En första sökning på de två begreppen gav oss 393 artiklar. Vi läste igenom dem gemensamt och valde bort artiklar som egentligen inte handlade om klimatflyktingar, utan där begreppet bara nämndes i förbifarten. Det fanns också en hel del dubletter, det vill säga

samma artikel som publicerats i olika tidningar. Efter denna första sällning hade vi 127 artiklar kvar. Efter en andra genomläsning av artiklarna sållade vi bort ytterligare 22 artiklar, som vi ansåg saknade relevans. Efter dessa två sällningar hade vi slutligen 105 artiklar kvar att arbeta med.

Materialets styrkor och svagheter

Vi anser att en diskursanalys av tidningsartiklar har många fördelar. För det första så fanns det en stor mängd artiklar, vilket gav oss en riklig empiri att analysera. Det omfattande materialet gav oss möjlighet att i analysen fånga upp många olika perspektiv. För det andra så menar vi att tidningsartiklar är en representativ och bred del av svensk media. Tidningar läses dagligen av många människor, vilket innebär att informationen når en stor publik. Därför tror vi att de diskurser som finns i media tydligt går att finna i tidningsartiklar.

Det finns dock även svagheter med metoden. En sådan svaghet är att tidningsartiklarna ofta är korta och ytliga samt inte går in på djupet, vilket gör att det som materialet vinner i bredd förlorar det i djup. Personliga skildringar lyfts inte fram. Ett annat problem med att analysera dokument är att det ibland är svårt att tolka vad textförfattaren menar. Vissa artiklar eller delar av artiklar har vi upplevt vara svåra att förstå. Det har också ibland varit svårt att avgöra om en artikel varit menad att vara ironisk eller inte. När man analyserar en text finns inte möjligheten att be om förtydliganden från den som skapade texten. Inte heller har man möjlighet att få intressanta resonemang vidareutvecklade. Detta innebär att vi bara kunnat analysera det vi varit säkra på att texten sagt, och antagligen har vi missat flera saker som bara antytts.

Vi menar trots dessa nackdelar att tidningsartiklar är ett bra material att använda sig av för att besvara våra frågeställningar.

5.4 Etiska överväganden

Eftersom informationen som finns i media är offentlig, så är den inte känslig på samma sätt som intervjumaterial eller fältanteckningar från observationer. Detta innebär få etiska överväganden vad gäller empirin.

Vi har försökt att i vår analys inte utgå från våra egna åsikter i ämnet, utan snarare försöka förstå och analysera hur andra belyser ämnet. Vi är dock medvetna om att det är svårt att göra forskningen helt värderingsfri (May s. 68, 76) och att vi bör vara på vår vakt för att för att undvika att vi låter våra egna värderingar styra innehållet.

5.5 Arbetsfördelning

Vi sökte gemensamt relevant litteratur till uppsatsen. En del böcker har vi läst båda två, och andra böcker har vi delat upp mellan oss. Dessa böcker har vi sedan berättat om för den andre så att vi båda har tagit del av informationen.

Vid artikelsökningen satt vi båda tillsammans och läste igenom samtliga artiklar. Både den första och andra sållningen av materialet genomförde vi gemensamt. Vi kodade även materialet tillsammans samt gjorde den första analysen ihop. Under uppsatsen gång har vi delat upp vissa delar av skrivarbetet. Ofta har vi då suttit bredvid varandra på varsin dator, så att vi har kunnat diskutera medan vi skrivit. Vi har också alltid läst varandras delar och har gemensamt gjort ändringar då detta har behövts.

5.6 Bearbetning av materialet

Vi skrev ut alla artiklar så att vi hade dem i pappersformat, eftersom vi ansåg det vara lättare att bearbeta materialet då. Därefter skrev vi ner olika kodningskategorier för att genom dessa få fram en ordning i empirin. Inspiration till kodningskategorierna som vi ursprungligen utgick från har vi fått från Håkan Jönssons working-paper (2008). De kodningskategorier som vi utgick från var:

- Definitioner av klimatflyktingar
- Avvikelsefall, dvs. artiklar där begreppet klimatflykting används på ett annat sätt än vad vi ursprungligen tänkt oss
- Roller. Denna kategori delade vi in i de tre underkategorierna hjältar, skurkar och offer.
- Konsekvenser av klimatflyktingar
- Omfattning, det vill säga hur stort problemet beskrivs vara
- Tid, det vill säga om klimatflyktingar anses vara något nutida eller något som uppstår i framtiden
- Lösningar som föreslås

Vi strök under de delar av materialet som var relevanta för respektive kodningskategori med olika färger Detta för att göra det lättare att sedan hitta i materialet (Aspers 2007 s. 160). Därefter gick vi igenom varje kodningskategori för sig och skrev ner vad artiklarna sa om varje kategori samt några preliminära tolkningar.

Efter denna första analys insåg vi att vi inte kunde gå vidare med alla kodningskategorier, då materialet både skulle bli för stort och för spretigt. Vi valde därför att fokusera på de mönster som vi ansåg vara mest intressanta och också mest relevanta för socialt arbete. För det första så valde vi att fördjupa oss i definitionerna, eftersom vi tror att det säger mycket om begreppet. För det andra så fanns det ett mönster som vi tyckte var särskilt relevant, nämligen att vi kunde se olika, delvis motstridiga framställningar av Vi-grupper samt de Andra-grupper i materialet. Framför allt i framställningen av klimatflyktingarna fann vi stora skillnader, då dessa bland annat framställdes både som offer och som hot. Vi valde därför att primärt fokusera på dessa framställningar i vår analys. Vi gick igenom det vi skrivit om de olika kodningskategorierna, och strukturerade om detta för att hitta mönster i Vi/de Andra-framställningarna.

6 Resultat och analys

6.1 Definitioner

Vi noterade att det var anmärkningsvärt få artiklar som ger en definition på vad en klimatflykting är. Endast fjorton av de analyserade artiklarna tar upp någon form av definition. Detta är intressant därför att artikelförfattarna utgår från att läsaren har kunskap om vad en klimatflykting är, trots att det inte finns någon enhetlig definition av vad begreppet klimatflykting innebär. I vissa fall är definitionen mer implicit än explicit. Ett exempel på detta är:

Elisabeth Lindgren uppmärksammade också ett annat stort annalkande problem: klimatflyktingar (...) I framtiden kommer människor tvingas fly permanent på grund av förändrade livsbetingelser orsakade av ett nytt klimat. (Kristdemokraten 2004-09-30)

Som citatet visar så har det inte varit artikelförfattarens uttryckliga mening att definiera klimatflyktingbegreppet, men man kan ändå utläsa en form av definition från texten. Detta kan jämföras med majoriteten av artiklarna där begreppet inte får någon förklaring alls.

Artiklarnas definitioner överensstämmer med varandra. De flesta är överens om att en klimatflykting är en person som tvingas fly från områden och/eller länder som är obebodda eller som flyr "undan torka, ofruktbart jordbruk, översvämningar och dränkta byar". (Göteborgs-Posten 2005-12-13). En av artiklarna påpekade att flykten är permanent och gör på så sätt en skillnad på väderflyktingar som artikelförfattaren definierar som "människor som kortsiktigt flyr undan torka och översvämningar". I en del av artiklarna definieras

klimatflyktingar explicit. Här är det tydligt att artikelförfattaren har menat att ge en förklarande definition. Ett exempel på detta är:

Man talar redan nu om klimatflyktingar alltså människor som tvingas flytta eftersom de inte längre kan bo kvar på grund av till exempel översvämningar. (Säffle-Tidning 2008-11-15).

Dessa artiklar är intressanta därför att artikelförfattarna inte förutsätter att läsaren i förväg känner till begreppet klimatflykting. Det är också intressant eftersom artikelförfattaren tar för givet att det finns en definition på vad en klimatflykting är och att hans definition är den rätta. Genom att definitionerna som ges i de flesta fall liknar varandra tolkar vi det som att artikelförfattarna följer den dominerande ”definitionsdiskursen”. Det finns alltså en allmän ”sanning” om hur begreppet borde definieras. Här blir socialkonstruktivismen synlig då definitionen av ett fenomen kan ses som en konstruerad definition som uppkommit genom språk, kultur och sociala processer (Wenneberg 2001 s. 30). Vi kan därmed anta att denna ”diskurs” har blivit ett allmänt vedertaget sätt att definiera klimatflyktingar på. Genom att göra anspråk på hur fenomenet skall definieras finns även tydliga kopplingar till Losekes (2008) beskrivning av ett claim och en claims maker. Då en klar majoritet av artikelförfattarnas definitioner överensstämmer med varandra kan antas att denna definition även har blivit en allmän utgångspunkt för betraktandet av klimatflyktingar hos publiken. Publikens åsikter har stor betydelse för anspråkets trovärdighet (Loseke 2008).

Artikelförfattarna tycks vara eniga om hur detta fenomen skall framställas. Dock finns det avvikande fall som vi kommer att beskriva nedan. I princip i alla artiklar skrivs det om klimatflyktingar som objekt där flyktingarna själva inte kommer till tals. Det finns dock ett undantag där en individ bosatt i Indien själv definierar sig som klimatflykting.

– Vi jagar inte som förr. Vi fiskar inte ens som förr, eftersom det knappt finns fisk i vattendragen längre, och floderna och sjöarna torkar ut. Vi har blivit klimatflyktingar (Helsingborgs Dagblad 2006-11-16)

Det vi reagerar på i denna artikel är att han definierar sig som klimatflykting fastän han inte har flytt, utan för att klimatförändringarna har lett till att deras levnadsvillkor har förändrats. Här kan man fråga sig hur definitionen av klimatflyktingar har förankrats hos de personer som blivit drabbade? Finns det exempelvis personer som befinner sig i värre situationer där de får kämpa för sitt liv för att kunna överleva men som *inte* ser sig själva som klimatflyktingar? Det hade även varit intressant att veta om konstruktionen av begreppet skulle hjälpa eller stjälpa dessa personer. Nilsson (1998 s. 83) påpekar att människor formas

av hur de definieras. Den konstruktion av dem som finns påverkar i sin tur deras självbild. Med tanke på att klimatflyktingarna sällan kommer till tals i artiklarna blir det svårt att gissa sig till hur de själva uppfattar sin situation, och i vilken utsträckning de har påverkats av hur de framställs i media. Det finns dock några undantag som vi kommer att ta upp under de Andra-konstruktioner.

Några artiklar jämför klimatflyktingar med de flyktingkategorier som nämns i flyktingkonventionen från 1951. De tar upp klimatflyktingarnas brist på juridisk status samt avsaknaden av juridiskt gällande definition. Ett exempel på detta är:

FN:s flyktingkonvention från 1951 definierar flyktingar som människor med "välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet eller medlemskap i en social eller politisk grupp". Det finns inga definitioner av "ekonomiska flyktingar" eller "miljöflyktingar". (Svenska Dagbladet 2005-10-12)

Dessa artiklar tar inte upp vad en klimatflykting är men de jämför klimatflyktingar med andra flyktingkategorier och menar att klimatflyktingar borde ha samma juridiska status som andra flyktingar. Artikelförfattaren anser att det finns ett behov av en enhetlig definition av vad en klimatflykting är. Då skulle man behöva ta ställning till var på skalan gränsen går för vem som är en riktig klimatflykting. Frågan om vilka skäl att flytta som är legitima skulle ställas på sin spets. Diskussionen kring flyktingstatus och vem som kan räknas som en flykting tar även Ruthström m.fl. (1990 s. 13) upp. De menar att det är svårt att dra en tydlig gräns mellan flyktingar som har flytt undan händelser som har orsakats av människor och flyktingar som flytt naturkatastrofer. De betonar att det som först tycks vara en naturkatastrof kan vid närmare granskning vara orsakat av människan (Ruthström m.fl. 1990 s. 13). Vi anser det dock vara oklart vad Ruthström m.fl. rent explicit menar med en flykt orsakad av människan; om det har med människans påverkan på klimatförändringarna att göra eller människans påverkan i ett område där det inträffat en naturkatastrof. I vilket fall som helst är det intressant att se hur definitionen flykting rent teoretiskt vidgas och att definitionen av begreppet flykting inte är så enkel då tillkomsten av nya fenomen såsom klimatflyktingar gör att definitionen blir tvungen att omdiskuteras.

I vissa artiklar definieras även somliga svenskar som klimatflyktingar. Det finns exempel där begreppet appliceras på händelser från 1800-talet.

När utvandringen från Sverige till Amerika tog fart på allvar 1869, var orsaken delvis klimatbetingad. De två föregående somrarna hade missväxten varit svår. Köld och torka om vartannat. Hungersnöden grep

omkring sig, och när så barkbröd och lavar inte längre förslog svalt människor bokstavligen ihjäl. För många var USA en sista utväg. Men var de klimatflyktingar? (Svenska Dagbladet 2009-03-25)

En av artiklarna beskriver svenska klimatflyktingar i nutid:

Även Sverige har klimatflyktingar. Personer som till följd av naturkatastrofer tvingas bort från sina hem. Några av dem bodde i Trossnäs, strax utanför Karlstad. Där föll regnet tungt i vintras och när vattnet skulle ner i Nors-älven så passerade det under ett par fastigheter. Husen började sakta glida ner mot älven. Familjerna fick evakueras och senare konstaterades att det var omöjligt att flytta tillbaka. (Gotlands tidningar 2008-09-15)

Dessa beskrivningar stämmer överens med de definitioner av klimatflyktingar som tagits upp i de andra artiklarna. Här tvingas människor att fly från sina hem på grund av klimatet. Trots detta platsar inte dessa exempel in i ramen för vad som förväntas vara en klimatflykting. För det första anses klimatflyktingar vara ett nytt fenomen, vilket gör det problematiskt att använda begreppet på historiska händelser. För det andra är det inte svenskar som förväntas behöva fly till följd av klimatet. I dessa artiklar levde de beskrivna människorna upp till definitionen av att vara klimatflyktingar. Ändå ifrågasattes det om de verkligen var klimatflyktingar eftersom de inte stämde överens med den stereotypa bilden av vad en klimatflykting är. Detta tolkar vi som att definitionen av klimatflyktingar outtalat innehåller fler kriterier än vad som skrivs ut. Det räcker inte att man tvingas fly från sitt hem på grund av klimatförändringar för att man ska anses vara en klimatflykting. Här kan både den geografiska aspekten och tidsaspekten ha en betydelse. Vi menar att svenskar inte anses kunna vara flyktingar idag. Det ingår inte i den allmänna självbilden.

En del artiklar använder begreppet klimatflykting på ett sätt som tydligt avviker från övriga artiklar. Här används begreppet klimatflyktingar om personer som för sin egen bekvämlighets skull väljer att flytta till antingen varmare eller kallare klimat.

Allt fler nordbor, inte minst svenskar, väljer också att investera pengar i hus och lägenheter. Ibland för permanent boende, ibland i egenskap av klimatflyktingar. (Norrköpings Tidningar 2008-11-28)

Jag är en klimatflykting: vintrarna jag växte upp med söderöver finns inte längre. Man måste allt längre norrut för att få uppleva åtminstone någorlunda vinterlika förhållanden. (Dala-Demokraten 2009-01-31)

Gemensamt för dessa artiklar är att människor benämns som klimatflyktingar trots att de av fri vilja valt att flytta. De har heller inte flyttat till följd av problem med att överleva,

exempelvis matbrist. Istället har de sökt sig till andra platser som bättre passar deras preferenser. I en av artiklarna beskrivs en familj som flyttat från Tyskland till norra Sverige för att kunna bedriva sin hundsport på snö större delar av året. I en annan beskrivs svenskar som flyttat till Spanien för att få njuta av varmare väder.

En första slutsats som vi drar gällande definitioner är att det tycks finnas en någorlunda enhetlig bild av vad en klimatflykting är, trots att det inte finns någon universell definition. Definitionerna av klimatflyktingar i de undersökta artiklarna stämmer väl överens med varandra då de alla har samma tolkningsram: en klimatflykting är en person som tvingats fly från sitt land eller sin bostad på grund av att klimatet har gjort deras livsförhållanden svårare. Definitionen blir särskilt intressant om man jämför den med avvikelsefallen. Här beskrivs personer som inte varit tvungna att fly som klimatflyktingar. Dessa fall ifrågasätter hur starka skäl att flytta som man behöver ha för att räknas som en klimatflykting. Vi tänker oss att det finns en glidande skala för vilka skäl man har att flytta som går från att man flyttar enbart för att man föredrar en varma eller kallare temperatur till att man flyttar för att det är ens enda chans att överleva. Mellanstegen på skalan kan exempelvis vara att man flyttar för att det är enda chansen man har att utöva ett viktigt intresse (t.ex. hundsport) eller att man flyttar för att klimatförändringarna har försämrat livsstandard och livskvalitet utan att för den sakens skull vara livshotande. Avvikelsefallen ifrågasätter var på skalan gränsen ska gå för att människor ska räknas som klimatflyktingar. Hur tungt vägande behöver skälen att flytta vara? När är flytten/flykten legitim? Utifrån denna diskussion blir det intressant att än en gång citera indiern som definierade sig själv som klimatflykting:

– Vi jagar inte som förr. Vi fiskar inte ens som förr, eftersom det knappt finns fisk i vattendragen längre, och floderna och sjöarna torkar ut. Vi har blivit klimatflyktingar (Helsingborgs Dagblad 2006-11-16)

Här beskrivs egentligen inte en flykt för att överleva, utan snarare beskrivs en förändrad levnadsstandard. Ändå kategoriseras han som en klimatflykting. Om exemplet hade handlat om en svensk i stället för en indier, hur hade vi sett på det då? Hade vi fortfarande sett honom som en klimatflykting?

6.2 Vi-konstruktioner

Vi har i texten försökt hitta vilka som skulle kunna konstrueras som en Vi-grupp. Om klimatflyktingarna är de Andra, vilket vi kommer att skriva om längre ner, vilka är då Vi? Enligt Brune (1998 s. 29-30) så framställs Vi och de Andra alltid som varandras motsatser.

Genom att upprätta en tydlig skillnad mellan Vi och de Andra så blir de båda grupperna till. Vilka Vi är definieras alltid i relation till de Andra, eftersom Vi behöver något att jämföra oss med för att veta vad Vi själva är respektive inte är.

”Förövarna” – det skyldiga Vi:et

En första Vi-konstruktion har vi valt att kalla för det skyldiga Vi:et. Här framställs Vi-gruppen som skyldig till klimatflyktingars uppkomst och deras situation. Denna konstruktion är vanlig i flera av artiklarna. De som oftast utmålas som skyldiga till klimatförändringarna vilka i förlängningen leder till klimatflyktingar är industriländerna. I artiklarna används abstrakta kategorier som "de rika", "västländerna", "kapitalisterna", "konsumtionssamhället" och "industriländerna". I några artiklar nämns specifika länder, oftast USA och ibland Kina. Den livsstil som dessa länder har beskrivs som egoistisk och oansvarig då de inte tar hänsyn till konsekvenserna som deras handlingar får. Det påpekas också att de själva inte kommer att drabbas av dessa konsekvenser.

Västvärlden är kapabel att tolerera enorma mått av lidande i länder där människor har en annan hudfärg än vit. (Göteborgs-Posten 2008-12-12)

Industriländerna har ett ansvar. Som de inte tar. (...) Medan rika länder investerar enorma summor i klimatanpassning tvingas fattiga människor att flytta eller simma bäst de vill. (Dagens ETC 2007-12-21)

Även Sverige utpekats som föröware i vissa artiklar. I synnerhet pekats regeringen ut som ineffektiv och oengagerad då den inte tar problemet på allvar. Sveriges regering anses inte satsa tillräckliga resurser på miljöarbete utan satsar istället på att öka biltrafiken.

Sveriges linje i de internationella förhandlingarna är särskilt provocerande mot bakgrund av hur våra historiska utsläpp redan i dag slår sönder människors liv i syd. (...) Regeringen vill köpa sig fri genom att betala utvecklingsländer för att deras utsläppningsminskningar ska räknas som våra. (Göteborgs-Posten 2008-12-12)

Även det svenska folket i sin helhet pekats ut som skyldigt då det inte anpassar sin livsstil till klimatförändringarna utan fortsätter att konsumera som förut. Konsumtionen bidrar till utsläpp som i förlängningen skapar klimatflyktingar. Det svenska samhället framställs i en artikel som skyldiga då de inte vill ge klimatflyktingar flyktingstatus.

Många politiska flyktingar avvisas på lösa grunder, och ekonomiska flyktingar eller miljöflyktingar får inte komma in, hur eländigt deras liv än gestaltat sig i hemlandet och vad de än offrat och riskerat för att komma hit. Migrationsverkets folk gör inte juridiskt fel när de avvisar denna kategori människor, men vi, vårt samhälle, visar prov på ett ohyggligt hyckleri när vi talar om frihet, internationell solidaritet och mänskliga rättigheter men inte förmår hitta en form, där vi kan ta hand om en stor grupp lidande människor som kommit till vårt land. (Svenska Dagbladet 2003-11-25)

Detta skyldiga Vi är intressant eftersom det skiljer sig från vanliga Vi-framställningar. I vanliga fall brukar Vi-gruppen laddas med positiva egenskaper, medan de Andra får vara allt det som Vi inte vill vara. Vi brukar vara de överlägsna, de som vet bäst och som gör rätt (Brune 1998 s. 29-30). Genom att diskursen konstruerar ett skyldigt Vi så skapas också en självbild hos Vi-gruppen som skyldiga.

Konstruktionen av Vi:et har dock också många likheter med Brunnes (1998) beskrivning eftersom relationen mellan Vi och de Andra fortfarande beskrivs som ett tydligt motsatsförhållande. Om Vi är de skyldiga blir de Andra också till de oskyldiga, till offer. I ett flertal artiklar används också skuldbeläggandet av väst som ett sätt att framställa de drabbade länderna som oskyldiga offer. Det görs tydligt att väst inte bara handlar fel utan att detta också får stora konsekvenser för andra delar av världen. Enligt dessa artiklar skapas klimatflyktingar genom västs handlande.

De som redan har brist på mat och rent vatten, och lider värst av krig och aids, får betala mest även när klimatet rubbas. Orsaken hittar vi till stor del i bristen på förvaltarskap och ansvarstagande för jordens resurser i den rika delen av världen. (Dagen 2007-09-25)

Detta kan tolkas utifrån Christies idealiska offer. För att offret ska kunna bli idealiskt behöver det också finnas en förövare som är idealisk. Christie pekar på att den idealiska förövaren ska vara ”stor och ond” (Christie 2001 s. 48). Detta stämmer väl överens med framställningen av västvärlden i ovanstående artiklar. Vi-gruppen beskrivs som stor, mäktig och självisk. Genom att skapa ett sådant Vi blir klimatflyktingarna, de Andra, till svaga, maktlösa offer.

Det ansvarstagande Vi:et

En form av vidareutveckling av det skyldiga Vi:et är det ansvarstagande Vi:et. Detta Vi blir bland annat tydligt när artiklarna talar om hur man ska lösa, eller kanske snarare undvika, klimatflyktingsproblemet. Somliga artiklar använder skuldbeläggandet som ett redskap för att

uppmana till ansvar. Här påpekas att klimatförändringarna och därmed även klimatflyktingar är västvärldens fel och att det därmed hänger på väst att lösa det. Flera av artiklarna uppmanar till en förändrad livsstil.

Vi i den rika världen måste ta på oss ansvaret för den sneda resursfördelningen. Miljöproblemen beror inte bara på antalet människor, utan även på vilket levnadssätt människor har. (Dagen 2008-01-17)

Genom att generellt förbättra miljön så undviker Vi, enligt artiklarna, att klimatflyktingar uppstår. Artikelförfattarna tar upp olika nivåer där klimatproblemet kan lösas. Dessa nivåer är individ, kommunal, företag, statlig och slutligen internationell. Lösningar kan till exempel vara att ta cykeln istället för bilen, gratis kollektivtrafik, miljösäkrare företag, att miljöfrågorna skall prioriteras inom politiken samt internationella överenskommelser och handlingsplaner gällande koldioxidutsläpp.

– Vi måste dels agera på individnivå och göra saker som att cykla istället för att åka bil och inte ha tv:n i standby-läge. Därtill har vi politisk makt att påverka så att inte miljön får stå tillbaka när kommunen växer och utvecklas. (Eskilstuna Kuriren 2008-03-08)

Nu krävs omfattande och omedelbara skärpningar av klimatpolitiken både på nationell och internationell nivå. (Göteborgs-Posten 2005-09-12)

Tre av artiklarna skiljer sig från de andra genom att inte bara betona ansvaret för att förhindra klimatflyktingars uppkomst, utan även ansvaret för att hjälpa de klimatflyktingar som faktiskt finns eller kan komma att finnas. Enligt dessa artiklar har vi en skyldighet att ta hand om klimatflyktingar som söker sig hit. Vi har också ett ansvar att upprätthålla de mänskliga rättigheterna även i mycket svåra situationer

Också den stundande flyktingkatastrofen är ett globalt ansvar, där det tyngsta ansvaret faller på oss. (Göteborgs-Posten 2008-12-12)

Det ansvarstagande Vi:et tolkar vi som ett Vi som fortfarande är skuldbelagt, men som gör sitt bästa för att kompensera för sin skuld. Detta Vi är fortfarande förövaren, men det är inte längre en idealisk förövare, eftersom Vi inte längre är onda (Christie 2001 s. 54). Visst har Vi gjort fel, men Vi tar ansvar för situationen och försöker hjälpa till så gott det går. Enligt Christies teori borde detta i sin tur göra att man uppfattar klimatflyktingar som mindre

idealiska offer eftersom förövaren är mindre idealisk. Att klimatflyktingar skulle uppfattas som mindre idealiska offer kunde vi dock inte hitta stöd för i materialet.

”Människan” – det abstrakta Vi:et

I artiklarna framträder också ett större och mer abstrakt skyldigt Vi. Detta Vi återfinns i artiklar som inte utpekar ett specifikt land, utan som menar att det är mänskligheten som helhet som har skulden till problemet.

Ingen är oskyldig förutom vid födseln. (Helsingborgs Dagblad 2007-11-19)

En skrämmande bild av människans förmåga att förstöra för sig själv och om detta blivit verklighet hundra år bort också ett monument över människans oförmåga att agera. (Piteå-Tidningen 2009-09-24)

Genom att hänvisa till mänskligheten som helhet, eller människan som abstrakt varelse, så konstruerar man återigen ett Vi som skiljer sig från de vanliga Vi-grupperna. Om hela mänskligheten bär skulden så finns det egentligen inget Vi och inget de Andra. Ändå konstrueras mänskligheten som ett Vi. I dessa artiklar är det tydligt att detta Vi också är ett skyldigt Vi.

Foucault menade att det var viktigt att inte bara studera vad det är som sägs, utan att också studera vad som inte sägs. Han menade att även tystnaden och det utsagda var en del av diskursens makt (Nilsson 2008 s. 55). Vår tolkning är att konstruktionen av mänskligheten i sin helhet som ett skyldigt Vi innebär att västvärlden frånsäger sig ansvaret. Vi har alla en del av skulden eftersom vi alla är människor, men denna skuld förblir abstrakt eftersom ingen egentligen kan pekats ut som bättre eller sämre. Detta kan ses som en motdiskurs till diskursen om den skyldiga västvärlden. Genom att snarare definiera hela mänskligheten som skyldig så slår man ifrån sig ansvaret. Alla bär skulden och därför har alla ansvaret för att förbättra situationen, eller, annorlunda uttryckt, ingen bär skulden och därför har ingen heller ansvaret.

6.3 Klimatflyktingar som de Andra

Om konstruktionen av de Andra

Det är tydligt i artiklarna att klimatflyktingar i de allra flesta fall konstrueras som de Andra. Brune (1998 s. 29) påpekar att i konstruktionen av Vi respektive de Andra så framställs dessa båda grupper som varandras direkta motsatser. De egenskaper som de Andra har och de

handlingar som de Andra utför skiljer sig väsentligt från de egenskaper som Vi har och de handlingar som Vi gör. Hon påpekar också att ofta tillskrivs de Andra sådana egenskaper som Vi inte vill ha. Man kan alltså säga att konstruktionen av de Andra har två olika led: för det första att göra en tydlig åtskillnad mellan Vi och de Andra, och för de andra att konkretisera vilka egenskaper det är som skiljer de båda grupperna åt.

Geografiskt

När det gäller att göra en åtskillnad, så ser man tydligt att det dras gränser mellan vilka som kan vara klimatflyktingar (de Andra) och vilka som inte kan vara det (Vi). Bland annat kan man se hur denna åtskillnad görs geografiskt. Medan Vi-gruppen geografiskt primärt konstruerades som västländerna, eller mer konkret, ”vi i väst”, så kan man se att de Andra förflyttas till en geografisk plats som ligger bortom väst. I omkring en tredjedel av artiklarna konkretiserades ett geografiskt område varifrån klimatflyktingarna skulle tvingas fly. En klar majoritet av dessa artiklar pekade ut Afrika, Asien och Stilla havs-området som geografiska riskområden. Ofta pekades dessa stora områden ut i sin helhet, utan att någon närmare konkretisering av länder förekom. I de artiklar där specifika länder ändå nämndes, så var de vanligast förekommande Bangladesh, Tuvalu, Maldiverna samt Darfurprovinsen i Sudan.

När det gäller den geografiska bestämningen av klimatflyktingars ursprungsområden, kan man alltså tydligt se att dessa ursprungsområden är de flesta platser som inte är väst. Endast ett fåtal artiklar nämner att människor i Europa kan befinna sig i riskzonen. Däremot representeras de flesta kontinenter utanför Europa och Nordamerika. Här har artikelförfattarna dragit en tydlig geografisk gräns mellan Vi och de Andra, vilket överensstämmer med Brunes påpekande att Vi och de Andra behöver stå i ett tydligt motsatsförhållande (1998 s. 29) Motsatsförhållandet skulle i detta fall bli Vi i väst respektive de Andra som inte bor i västvärlden.

En del av artiklarna pekar inte ut specifika länder, utan anger enbart att klimatflyktingarna kommer från ”de fattigaste länderna i världen” (Södra Dalarnes Tidning, 2007-03-29). Här konstrueras samma motsatsförhållande genom att Vi-gruppen konstruerats som de rika, medan de Andra-gruppen konstrueras som de fattiga. Här kan man se tecken på hur de Andra konstrueras genom att ges egenskaper som inte anses vara önskvärda, det vill säga att vara fattiga, precis som Brune (1998 s. 29) visat.

Det är också intressant att klimatflyktingarnas ursprungsländer sällan nämns som enskilda länder. Genom att klimatflyktingar inte benämns som bangladeshier eller maldivier, utan snarare asiater eller afrikaner, så görs de mer abstrakta. Brune (1998 s. 37) menar att när

flyktingar görs till de Andra så beskrivs de ofta som ett enda stort kollektiv snarare än som individer eller tydliga grupper. Även Löwander (1998 s. 91) menar att invandrare själva och deras individuella skillnader ofta osynliggörs på olika sätt i medierna. Genom att framställa klimatflyktingar som stora homogena kollektiv så osynliggörs alltså deras individuella särdrag, vilket leder till ett abstrakt de Andra. Detta innebär i sin tur att klimatflyktingar till en viss del blir avhumaniserade: de framträder inte som mänskliga individer, bara som abstrakta kollektiv.

Utifrån de geografiska angivelserna kan vi dra två slutsatser. För det första: genom att geografiskt konstruera klimatflyktingar som de Andra, som något som vi inte kan bli, så har artikelförfattarna också förlagt problemet utanför oss. Vi kan följa vad det är som händer, men det är inte vi som drabbas. Det är inte vi som blir klimatflyktingar. För det andra så kan man se att klimatflyktingar görs till ett stort kollektiv, till en homogen grupp, vilket innebär att klimatflyktingar inte uppfattas som individer, som personer, utan bara som en del av gruppen.

Nutid eller framtid?

Vi har undersökt om klimatflyktingar beskrivs som ett fenomen som är aktuellt nu eller om det är ett framtida problem. Det finns ett antal artiklar som inte har någon tidsangivelse alls, där det inte går att avgöra om artikelförfattaren ser klimatflyktingar som ett redan existerande eller kommande problem. Omkring hälften av artiklarna använder sig dock av någon form av tidsangivelse. Av de artiklar som anger en tidsram beskriver två tredjedelar klimatflyktingar som ett framtida problem medan en tredjedel av artikelförfattarna beskriver det som ett aktuellt problem.

De artiklar som beskriver klimatflyktingar som ett framtida problem kan delas in i två kategorier: för det första de som ser klimatflyktingar som något som kommer att hända någon gång i en obestämd framtid, för det andra de som anger en specifik tidsram gällande när klimatflyktingar kommer att vara ett reellt problem. Dessa två ståndpunkter kan exemplifieras med två citat:

Det blir inte i första hand vi som lever idag som drabbas. I stället blir det kommande generationer, våra barn och barnbarn, som får handskas med klimatförändringens effekter. (Göteborgsposten 2006-11-14)

I rapporter från flyktingorganisationen International Organization for Migration framgår att flera beräkningar gjorts av antalet "klimatflyktingar" och att man fastnat för en siffra: 200 miljoner år 2050. (Svenska Dagbladet 2009-06-11)

De artiklar som har en bestämd framtidsangivelse skriver att det kommer att finnas klimatflyktingar inom allt från 5 år till 100 år. Hälften av artiklarna har år 2050 som utgångspunkt och anger alltså en tidsram på omkring 50 år. Endast några av artiklarna anser att klimatflyktingar kommer att bli ett aktuellt problem de närmsta 20 åren. I dessa artiklar konstrueras alltså klimatflyktingar som ett problem som inte riktigt finns än, och som heller inte kommer att drabba oss de närmsta åren.

En motbild till dessa artiklar är den tredjedel av artiklarna som beskriver klimatflyktingar som ett aktuellt problem, som något som händer just nu:

Redan idag uppskattas cirka 20 miljoner människor ha tvingats lämna sina hem av miljörelaterade skäl som utarmade jordar och förgiftade vattendrag, framförallt i Afrika. (Göteborgs-posten 5005-10-13)

Hur länge kan det dröja innan dessa kommer hit då? Enligt Per Holmgren, minus ett år. Det kom alltså ett antal människor för ett år sedan, för att de inte kunde leva i Sydeuropa, där hettan förstörde skördar. (Södra Dalarnes Tidning 2007-09-11)

Vilken tidsram som beskrivs har betydelse för hur problemet konstrueras och i förlängningen också för hur man betraktar problemet. Beskrivningen av klimatflyktingar som ett aktuellt problem menar vi gör att klimatflyktingar känns mer reella, som något som behöver hanteras här och nu. När klimatflyktingar beskrivs som ett framtida problem blir det mer abstrakt och svårt att ta till sig. Detta gör att problemet känns mer avlägset, som något som inte behöver varken konkreta lösningar eller emotionellt engagemang. Det faktum att klimatflyktingar oftast beskrivs som ett framtida problem menar vi kan ge konsekvenser för hur vi uppfattar klimatflyktingar som problem. Genom att beskriva klimatflyktingar som något tidsmässigt avlägset fränsäger man sig ansvar för att lösa klimatflyktingsproblemet. Detta bekräftas genom att de artiklar som beskriver klimatflyktingar som ett nutida problem oftare efterfrågar lösningar och konkreta handlingsplaner för hur klimatflyktingar ska hanteras.

Genom att konstruera klimatflyktingar som något tidsmässigt avlägset förstärks bilden av de Andra (dvs. klimatflyktingar) som något abstrakt och avhumaniserat. Klimatflyktingar är inte riktiga människor eftersom de faktiskt inte finns än. Detta har betydelse för hur man kan tala om dem och hur man ser på dem (Wennberg 2001). Eftersom de inte beskrivs eller konstrueras som människor i behov av hjälp, så ses de inte heller som detta.

Lösningar

Konstruktionen av klimatflyktingar som de Andra blir också tydlig när man ser på de lösningar som förespråkas. Lösningen att förhindra klimatflyktingar genom att bli mer miljövänliga har vi redan diskuterat när vi skrev om det ansvariga Vi:et. Det finns dock en annan sorts lösningar, som förespråkar att man bör förhindra att klimatflyktingar uppstår genom att göra satsningar i de länder som befinner sig i riskzonen. Några av dessa artiklar pekar på vikten av att hjälpa länderna i riskzonen att bli så miljövänliga som möjligt för att minska utsläppen. Det talas även om att klimatsäkra riskländerna, det vill säga ge dem möjligheter att skydda sig mot klimatets påverkan. Detta kan bland annat göras genom bistånd.

Regeringen arbetar för närvarande med en översyn av biståndet. Som en del i detta arbete behövs en nyorientering för att ge ökad prioritet åt anpassningsåtgärder mot klimatförändringen. Alla sektorer inom biståndet måste klimatsäkras. (Göteborgs-Posten 2007-05-23)

Utvecklingsländer behöver bistånd för att investera i modern miljöteknik för att vända trenden och börja producera miljövänligt. De allra fattigaste länderna behöver bistånd för bygga upp sin produktion så att den blir miljömedveten från början. (Nerikes Allehanda 2006-04-06)

I dessa artiklar läggs både problemet och därmed också lösningen utanför Vi-sfären. Problemet finns inte här och ska därför inte lösas här. En distans skapas till klimatflyktingar som problem genom att det inte är upp till oss att lösa det. På sitt sätt blir detta till en motbild till det skuldbelagda Vi:et som måste ta sitt ansvar för situationen. Det finns dock även en annan aspekt som är värd att uppmärksammas, nämligen att det är Vi som ska ge biståndet till de Andra så att de kan lösa sina problem. Brune (1998 s. 30) har skrivit att en viktig del av Vi/de Andra-relationen är att Vi är överlägsna medan de Andra är underlägsna. Genom att väst ska ge bistånd till de drabbade länderna så framträder denna maktobalans, vilket ytterligare befäster rollerna som Vi respektive som de Andra. Vi är de starka som ska hjälpa de svaga, de Andra, att lösa problemet. Detta kan i sin tur kopplas till att de Andra blir en form av offer utan egna resurser vilka är i behov av hjälp, vilket vi kommer gå in mer på längre ner.

Det finns dock några undantag till bilden av de Andra som hjälplösa offer. I några artiklar tar riskländernas egna lösningar och egna initiativ för att förhindra klimatflyktingars uppkomst upp. I princip samtliga av dessa artiklar tar upp exemplet Maldiverna, vars president Mohammed Nasheed har skapat en fond för att kunna köpa mark i andra länder där

befolkningen kan leva när Maldiverna blir obebodigt.

– Vi kan inte hindra klimatförändringarna på egen hand, så vi måste köpa land på annat håll, säger Nasheed. Han tänker använda de miljardintäkter som kommer från turism till att skapa ett nytt Maldiverna, i ett närliggande land. (Dagens ETC 2008-11-15)

Dessa artiklar är intressanta eftersom deras framställningar av de Andra skiljer sig så pass mycket från de övriga. De blir till en slags motdiskurs, vilken står i motsättning till den dominerande diskursen. Denna motdiskurs kan dock anses vara ganska svag, då den som sagt uteslutande tar upp exemplet Maldiverna samt endast består av ett fåtal artiklar. Dessutom menar vi att Maldivernas befolkning fortfarande framställs som abstrakta och hjälplösa. Det är endast presidenten, inte befolkningen, som framställs som aktör. Därför är det osäkert om dessa artiklar ska ses som en del av en motdiskurs eller som en del av den dominerande diskursen.

6.4 Klimatflyktingar som offer

Beskrivningar av klimatflyktingar som offer

Det finns en dominant diskurs i artiklarna där klimatflyktingar betraktas som offer. De beskrivs som passiva utan möjlighet att förändra sin situation. Detta blir särskilt tydligt i de artiklar som använder ett starkt bildspråk genom vilket de tydligt utmålar klimatflyktingar som offer. De tvingas fly och har inga egna möjligheter att påverka situationen eller försvara sig mot det som händer.

Människor har ingenstans att ta vägen, jorden eroderar och brister av de framforsande vattenmassorna. Vägarna bryts sönder, byar isoleras, dricksvattnet tar slut och diarrésjukdomar bryter ut." (Dagen 2007-08-09)

De återvänder inte hem, eftersom inget hem finns att återvända till. Ständigt kommer vattnet och tar allt (Aftonbladet 2007-12-29)

I dessa två artiklar beskrivs hur utsatta de människor är som drabbas hårdast av klimatförändringarna. Beskrivningarna kan tolkas som att artikelförfattarna vill frammana sympati för de människor som blir klimatflyktingar. I likhet med de ovanstående exemplen finns artiklar som betonar klimatflyktingarnas svaghet och oförmåga att själva göra något åt situationen, men där artikelförfattarnas fokus primärt är att belysa att de som drabbas är de

fattigaste och mest utsatta. Här beskrivs att det är just dessa personer som kommer att bli klimatflyktingar.

Niamir-Fuller menar att de som kommer att drabbas hårdast är de fattigaste, eftersom de är mest sårbara och har sämre skyddsnet. (Miljömagasinet 2007-06-01)

En annan vanligt förekommande offerframställning är att offerrollen kopplas till den postkoloniala relationen. Här står offer i en tydlig relation till skurkarna (Vi), det vill säga de rika länderna i väst. Till skillnad från de artiklar vi nämnde tidigare så fokuserar inte de här artiklarna på att framkalla sympati utan verkar snarare lägga fokus på att skuldbelägga förövarna. I dessa offerframställningar poängteras klimatflyktingars oskyldighet, att de själva inte har ansvar för det som drabbar dem.

Redan nu finns miljoner klimatflyktingar i världen, vars tillvaro har slagits i spillror på grund av den globala överklassens överkonsumtion och energifrossa. (Piteå-Tidningen 2009-07-02)

Som citatet visar betonas tydligt skillnaden mellan offer och föröware. Beskrivningarna av att det är ”de rika i väst” som är skyldiga och att klimatflyktingarna är oskyldiga blir påtaglig. Detta kan kopplas till Nils Christies (2001) begrepp det idealiska offret som han definierar som den individ eller den kategori av människor som lättast kan få legitim offerstatus då de utsatts för ett brott. Christie (2001 s. 48) lyfter, som vi nämnde i teoridelen, fram fem egenskaper som har betydelse i kategoriseringen av det idealiska offret. Dessa egenskaper är att offret är svagt, offret genomför ett respektabelt projekt, offret befinner sig på en plats som denne inte kan klandras för att vara på, förövaren är ond samt förövaren har ingen personlig relation till offret. Klimatflyktingarna kan inte klandras för att de befinner sig på den plats de befinner sig på, utan de som ska klandras är de personer och de länder som överkonsumerar och förbrukar fossila bränslen, alltså Vi-gruppen enligt tidigare resonemang. I artiklarna betonas klimatflyktingars svaghet genom att de belyser att det är den fattiga delen av världen som drabbas värst. I relation till detta beskrivs även den globala överklassen som stor och ond genom deras ”överkonsumtion och energifrossa”. Med denna beskrivning av offer och föröware anser vi därmed att det framkommer tydligt att klimatflyktingar betraktas som idealiska offer.

Klimatflyktingar som aktörer

Det finns dock en motdiskurs som tydligt skiljer sig från den dominerande offerdiskursen. I

ett fåtal artiklar framställs klimatflyktingar fortfarande delvis som offer, men de framställs också som aktörer. Här skildras individer och nationer som aktivt försöker göra något åt situationen. Detta är den enda offerkategori där de drabbade själva får komma till tals. Här blir de till subjekt i stället för objekt. I dessa artiklar tycks syftet inte vara att skapa sympati för de drabbade utan snarare få oss att känna beundran för deras styrka och handlingskraft.

Vi vill inte lämna Maldiverna. Men vi vill inte heller bli klimatflyktingar som tvingas bo i tält i decennier, säger Nashid. Han tänker därför skapa vad han kallar en välfärdsfond med inkomster från de rika turister som besöker övärlden. (Göteborgs-Posten 2008-11-11)

På grund av att klimatflyktingarna inte ser sig själva som offer och det finns en avsaknad av en idealisk förövare försvagas bilden av dem som idealiska offer (Christie 2001). Dessa beskrivningar av offren som aktiva kan snarare kopplas till Ylva Brunos (2004 s. 90) begrepp offerhjältar. Bruno menar att offerhjältehistorier blir de fall som uppmärksammas i media där en gestaltning görs av den lilla människans kamp mot övermakten. Vi hade svårt att finna tydliga exempel på offerhjältehistorier i empirin som fått stor genomslagskraft där ett specifikt klimatflyktingfall blivit uppmärksammat. Detta kan bero på att klimatflyktingar i media framställs som en abstrakt massa. Det talas sällan om individer, utan enbart om grupper. Därför blir det svårt att ha offerhjältehistorier, eftersom dessa förutsätter en individskildring.

Klimatflyktingar som medskyldiga

En artikel skiljer sig också dramatiskt från de övriga genom att inte utmåla riskländerna som svaga offer i behov av vår hjälp. I stället menar den här artikeln att länderna delvis själva får bära skulden eftersom de borde ta mer eget ansvar för sin situation. Artikelförfattaren hävdar att riskländerna är skyldiga eftersom de inte prioriterat förebyggande arbete som skulle kunna förhindra att de blev klimatflyktingar.

Ytterst få u-länder prioriterar klimathotet i sin framtidsplanering. (...) Givet de fattiga ländernas sårbarhet borde den förebyggande aktiviteten vara stor även hos dem. Men så är inte fallet. (Göteborgs-Posten 2007-05-23)

Denna artikel skiljer sig för det första från de andra artiklarna genom att den skuldbelägger riskländerna. Den gör de Andra till skurkar snarare än till offer. För det andra skiljer den sig genom att den menar att de Andra har ett eget ansvar. Det är inte längre Vi i

väst som ska hjälpa och beskydda. Genom att ta bort offerstatusen så ges de Andra en möjlighet att själva bli aktörer, något som offerstatusen tidigare omöjliggjort. Att göra de Andra till skyldiga friskriver också Vi-gruppen från skuld och ansvar.

Offerframställningarnas betydelse

Vår undersökning visar att i de fall då media skriver om klimatflyktingar så framställs de ofta som passiva offer. De blir opersonliga objekt utan egen handlingsförmåga som drabbas av klimatförändringarna. I de fall där klimatflyktingar själva får komma till tals förändras bilden. Här framställs klimatflyktingarna snarare som aktiva och handlingskraftiga. Även om de befinner sig i en svår situation så tycks de kämpa för att hitta en lösning. Klimatflyktingarna gör motstånd mot stereotypbilden av att vara offer och gör sig själva till starka agerande subjekt. Detta kan ha betydelse för hur vi uppfattar deras offerstatus. För att behålla den offentliga statusen som offer krävs att klimatflyktingarna inte blir för starka, då det skulle leda till en offentligt försvagad sympati. Det vill säga att den sympati som förknippas med att bli betraktad som ett offer minskar. Detta menar Christie (2001) kommer att ske då en betraktad offerkategori blir tillräckligt starkt för att anses vara ett hot mot andra. Både offer och förövarbegreppen är abstrakta, vilket skapar en avhumaniserad bild av klimatflyktingar och ”de rika länderna” i väst.

De artiklar där klimatflyktingarna själva kom till tals var som sagt i minoritet. Därför kan man anta att den stereotypa bild som skapas i media av klimatflyktingar är att de är svaga och passiva. I likhet med detta menar Ylva Brune (2000) att man endast tar emot bilder som stämmer överens med ens stereotypa uppfattning. Det som skrivs om klimatflyktingar skapar en bild av hur de är, hur de ska betraktas samt bemötas (Wenneberg 2001). Detta anser vi kan få till följd att vi i mötet med en faktisk klimatflykting inte uppfattar individen som en ”riktig” flykting då den inte överensstämmer med den bild vi har av klimatflyktingar. För att ta ett konkret exempel förs detta resonemang i den så kallade ”Vellingedebatten” där det tycktes finnas en stereotyp bild av vad ett ”ensamkommande flyktingbarn” är. De antogs vara små barn. I beaktningen togs inte att denna kategori är barn fram tills de är 18 år. Detta fick till följd att det skapades förvirring då barnen var tonåriga killar, vilket inte stämde överens med den stereotypa bilden av ensamkommande flyktingbarn som ”små barn”.

Vad vi sammanfattningsvis kan utläsa av den insamlade empirin är att det finns en framträdande diskurs som betraktar klimatflyktingar som offer och en mindre diskurs som betraktar klimatflyktingar som aktörer. Vi anser att den dominerande diskursen bidrar till en stereotyp bild av hur en klimatflykting bör betraktas. Detta kan få till följd att den allmänna

uppfattningen om klimatflyktingar kan ge en bild av dessa som en kategori människor som själva inte kan påverka sin situation. Det kan även påverka hur vi i framtiden kommer att bemöta klimatflyktingar.

6.5 Klimatflyktingar som hot

I många av artiklarna kan man se att främlingsfientliga budskap ligger dolda under ytan. Mycket som skrivs tycks vara en del av en retorik som inte enbart gäller klimatflyktingar, undan invandrare över huvud taget. Brune (1998 s. 11-13) menar att invandrare ofta beskrivs som hot i svensk media. Den mediediskurs som gäller invandrare tycks överföras till klimatflyktingar, och tycks också i somliga fall bli mer extrem. Den tydliga gemensamma nämnaren i dessa artiklar är att klimatflyktingar framställs som ett hot. I vissa fall är hotbilden implicit och går endast att läsa mellan raderna och i andra fall är den uttalad och tydlig.

Omfattning

Ett exempel på hur klimatflyktingar framställs som hot kan man se i de artiklar där en omfattning på problemet beskrivs. Det visade sig att det finns stora skillnader i antalet förväntade klimatflyktingar. Artiklarna talade om allt ifrån 0 till 25 miljoner flyktingar i nutid. När det gäller framtida klimatflyktingar varierade omfattningen från 30 miljoner till miljarder. Det vanligaste var att man skrev obestämda antal såsom miljontals eller hundratals miljoner. Gemensamt för majoriteten av artiklarna är alltså att de talar om väldigt stora antal.

Löwander (1998 s. 87) har skrivit att: "Ett av den nya rasismens skickligaste drag för att vinna anhängare, har varit att underblåsa en hotbild om massinvasion av främmande kulturer". Hon menar att det finns en dold, modern rasistisk diskurs som bland annat tar sig uttryck i just medias beskrivningar av invandrare som en massinvasion. De miljontals eller miljardtals klimatflyktingar som våra tidningsartiklar talar om ger just intrycket av denna massinvasion. Klimatflyktingarna blir en stor, abstrakt, hotfull massa som det inte går att undfly.

Det var även ganska vanligt att artikelförfattarna använde bildspråk för att beskriva problemets omfattning. Exempel på detta är "stora strömmar av klimatflyktingar" (Falu Kuriren 2007-08-03) och "stora inflöden av klimatflyktingar" (Göteborgs-Posten 2005-09-12). Även detta är en del av den främlingsfientliga mediediskursen. Den här sortens hotfulla metaforer är enligt Brune (1998 s. 35-37, 54) vanligt förekommande i skildringar av

flyktingar och invandring. Genom att framställa flyktingarna som en hotfull massa så väcker man också ett behov av att försvara sig mot denna massa. Hotframställningen blir raka motsatsen till de artiklar som syftar till att väcka läsarens empati.

Klimatflyktingar som ett säkerhetshot

Framställningen av klimatflyktingar som hot blir i några artiklar väldigt explicit och tydlig. Flera artiklar beskriver klimatflyktingar primärt som ett säkerhetshot mot väst. Här betonas bland annat de spänningar som kommer att uppstå mellan de stater vars invånare tvingats bli klimatflyktingar och de stater som primärt har orsakat klimatförändringarna. Det talas även om att Europas gränser kommer att bli svårare att kontrollera. Artikelförfattarna uttrycker även oro för att flyktingströmmarna kommer att skapa konflikter och krig.

Stora folkmassor i rörelse skapar även en rad andra problem. Problem som inte direkt är knutet till miljöstörningarna, men indirekt. Forskare på området talar till exempel om den generation av unga, arga män som lätt fångas upp och används för våldsamma syften av religiösa eller politiska skäl. Unga män som är frustrerade över att tvingas flytta från sina barndomstrakter, utan möjlighet att leva av jorden eller hitta annan försörjning. (Pressens Mediaservice 2004-09-21)

Brist på mat och vatten och minskade landytor som går att odla kan tvinga många miljoner människor att överge sina hem. Det orsakar ökad spänning som kan få stater att falla sönder. I andra drabbade länder kan man vänta en politisk radikaliserings, som innebär ett hot mot den rika världen.

"Klimatförändringarna kommer att öka motsättningarna mellan dem som orsakat dem och dem som drabbas hårdast." (Sydsvenskan 2008-03-11)

I dessa artiklar är även behovet att skydda sig mot detta säkerhetshot uttalat. Två av artiklarna beskriver lösningar som går ut på att Europa behöver stärka sin krishanteringsförmåga för att skydda sig mot klimatflyktingsinvandringen. Här beskrivs klimatflyktingar snarare som ett hot som man behöver försvara sig mot än som människor i behov av hjälp.

De båda vill att EU-ledarna omedelbart bygger upp en krishanteringsförmåga som kan möta säkerhetshot som följer med klimatförändringarna. (Sydsvenskan 2008-03-13)

Gemensamt för dessa artiklar är att de framställer klimatflyktingar i princip enbart som hot. Det finns inget utrymme för sympati, solidaritet eller internationellt stöd, utan det är behovet av att försvara det som är Vårt från de Andra som står i centrum. Klimatflyktingarna

ses inte som medmänniskor, utan är avhumaniserade och farliga. Brune (1998 s. 43) har skrivit att ”Den Andre som inte längre är beredd att spela rollen som offer blir däremot föremål för ångest – är det frågan om en sådan Andre förkastas han omedelbart som terrorist, fundamentalist och så vidare.” Detta tycker vi oss se tydliga tecken på när det gäller klimatflyktingar. Skildringarna av dem ger dem antingen rollen som offer eller framställer dem som ett hot. Passar de inte in i den ena kategorin så placeras de i den andra. Endast ett fåtal artiklar använder sig av en annan framställning.

När klimatflyktingar framställdes som ett offer, så fanns det ofta ett tydligt Vi, nämligen det skyldiga Vi:et och det ansvarstagande Vi:et. I de artiklar där klimatflyktingar framställs som ett hot, så är Vi-gruppen mindre synlig.

Klimatflyktingar som en orsak till försämrad levnadsstandard

En något mildare variant av framställningen av klimatflyktingar som ett hot är de artiklar som poängterar att klimatförändringarna och klimatflyktingarna kommer att påverka hela världens befolkning. Fler människor kommer att behöva bo på färre ytor. Västvärlden kommer att bli tvungen att dela med sig av sina resurser och sin mark. Detta kommer innebära att levnadsstandarden kommer att sjunka eftersom den odlingsbara marken kommer att vara begränsad.

Den beboeliga delen av jordens yta riskerar att bli överbefolkad med bl.a. svält som följd, när klimatet blir för varmt och jorden för torr att odla. (Helsingborgs Dagblad 2008-01-04)

Här framställs alltså inte klimatflyktingar som ett hot mot våra liv eller mot vår säkerhet, men däremot som ett hot mot vår bekvämlighet. Det goda livet som vi lever kommer inte längre att vara så gott när klimatflyktingarna kommer. Några artikelförfattare lägger också fokus på de ekonomiska konsekvenser som klimatflyktingar kommer att leda till. I dessa artiklar diskuteras uteslutande att det kommer kräva stora ekonomiska resurser att hantera klimatflyktingsproblemet.

Lyckas man inte med en smart global samhällsplanering kommer antalet miljöflyktingar att öka, också till Europa. EU borde ha ett rent ekonomiskt intresse att förebygga mänskliga katastrofer och höja levnadsstandarden utanför EU:s gränser. (Svenska Dagbladet 2007-01-14)

Vi har inte tillräckligt med resurser för detta. (Helsingborgs Dagblad 2007-11-19)

Många av dessa artiklar talar om klimatflyktingarna som ett hot mot Europa eller helt enkelt mot västvärlden. Det finns dock även en del artiklar som tar upp vilka konsekvenser klimatflyktingar kommer att innebära konkret för Sverige. Majoriteten av dessa artiklar fokuserar på att Sverige måste ha beredskap för att kunna ta emot klimatflyktingar. Artikelförfattarna framställer klimatflyktingar som ett nödvändigt ont, som inte går att undvika eftersom världens beboeliga landyta antas minska. Sverige är ett av de länder som inte förväntas påverkas så negativt av klimatförändringarna. Detta får till följd att många människor antas söka sig hit. Några av artiklarna beskriver konkret hur Sverige kommer att förändras till att bli ett mer trångbott land. Skogarna kommer att behöva huggas ned för att ge plats åt de anländande klimatflyktingarna.

Sveriges natur kommer att exploateras i en oerhörd takt för att ge plats åt alla människor. Redan nu ser vi hur orörd mark tas i anspråk för att bygga hus för att kunna försörja de nio miljoner människor vi är idag. (Göteborgs-Posten 2008-04-08)

I dessa artiklar blir det tydligt hur klimatflyktingar inte bara hotar den stora Vi-gruppen EU, utan dessutom den mindre Vi-gruppen Sverige. Den svenska naturen kommer att falla offer för klimatflyktingarna. Brune (1998 s. 13) menar att diskurser där invandrare ses som ett hot mot vår egen välfärd är vanligt förekommande i media, och därmed också i människors medvetanden. Genom att framställa klimatflyktingar som ett hot, antingen mot vår säkerhet eller mot vår levnadsstandard, så kommer människors uppfattningar också konstrueras till att tänka på klimatflyktingar främst som ett hot (Wenneberg 2001). Detta tror vi kan leda till att främlingsfientliga strömningar får starkare fotfäste i vårt samhälle.

6.6 Sammanfattande analys

Vi inledde uppsatsen med att se över vilka definitioner som fanns av klimatflyktingar. I undersökningen kom vi fram till att klimatflyktingar sällan definierades explicit, eftersom det tycks förutsättas att alla vet vad det är. Utifrån artiklarna tycks det även finnas en viss samstämmighet om definitionen: en klimatflykting är en person som tvingats fly från sitt land eller sin bostad på grund av att klimatet har gjort deras livsförhållanden svårare. Det fanns dock även ett antal avvikelsefall, där människor beskrevs som klimatflyktingar trots att de inte varit tvungna att flytta, utan de gjorde det för bekvämlighetens skull. Dessa avvikelsefall ifrågasätter var gränsen för klimatflyktingar ska gå, och vattnar på sitt sätt även ut begreppen.

När vi letade efter Vi-grupper i texten så fann vi tre delvis besläktade sådana: ett skyldigt Vi, ett ansvarigt Vi samt hela mänskligheten som Vi. Det skyldiga Vi:et står i stark motsatsställning till det oskyldiga de Andra. Genom att framställa Vi-gruppen som skyldig och i viss mån ond så blir Vi till idealiska förövare. Detta förstärker bilden av de Andra som oskyldiga idealiska offer. Denna Vi-framställning har vi följaktligen tolkat som en del av diskursen som konstruerar klimatflyktingar som offer.

Det ansvariga Vi:et erkänner Vår skuld, men betonar också ansvaret för att göra saker och ting bättre. Det är ett Vi som fortfarande är skuldbelagt, men som anstränger sig för att kompensera för sin skuld.

Dessa två Vi, det skyldiga Vi:et och det ansvariga Vi:et, tycks representera en konflikt i Vår identitet. Genom att framställa Vi-gruppen som skyldiga så konstrueras en tydlig skillnad mellan Vi och de Andra. Gränserna mellan de båda grupperna förstärks. Det skyldiga Vi:et leder dock till en negativ självbild, vilket vi antar leder till konstruktionen av det ansvariga Vi:et, vilket är mer positivt laddat.

Det tredje Vi:et är mänskligheten som ett enda stort Vi. I denna motdiskurs är västvärlden inte längre skyldig eftersom alla människor bär en del av skulden. Detta leder också till att de Andra delvis förlorar sin offerstatus, eftersom de nu, som en del av mänskligheten, också ses som skyldiga förövare. Detta tredje Vi öppnar möjligheten för att uppfatta de Andra som hot, eftersom de inte längre är oskyldiga offer.

I vår analys har vi även sett hur klimatflyktingar konstruerats som de Andra, som något som är skilt från Vi-gruppen. Detta har bland annat gjorts geografiskt, eftersom klimatflyktingar har beskrivits kunna uppstå på de flesta kontinenter förutom i västvärlden.

Klimatflyktingar har också konstruerats som de Andra genom att framställas som en abstrakt, avhumaniserad massa utan individuella särdrag. Detta har dels gjorts geografiskt, där klimatflyktingar har beskrivits utifrån vilken kontinent de kommer ifrån, snarare än utifrån vilket specifikt land. Det har också skett genom att de har framställts som något framtida, något som inte riktigt finns än. I det här sammanhanget blir det viktigt att poängtera att medierna väldigt ofta pratar om klimatflyktingar, men klimatflyktingarna själva kommer sällan till tals.

När det gäller hur klimatflyktingar framställs i media tycks det finnas två dominerande diskurser: å ena sidan diskursen om klimatflyktingar som offer, och å andra sidan diskursen om klimatflyktingar som ett hot. När de konstrueras som offer så beskrivs de som svaga, passiva och oskyldiga, som en grupp värda sympati. Genom att de betraktas som offer så betraktas de också som underlägsna, som några som vi behöver hjälpa. När klimatflyktingar

konstrueras som hot så framställs de som en abstrakt massa som kan hota både Vår säkerhet och Vår levnadsstandard. Båda dessa dominerande diskurser har som gemensam nämnare att de beskriver klimatflyktingar som något avhumaniserat och abstrakt.

7 Avslutande reflektioner

Som vi skrivit i uppsatsen så påverkas människor av de bilder som media konstruerar. Detta gäller människor i allmänhet så väl som professionella socialarbetare. De budskap som media förmedlar påverkar dels hur vi tänker på klimatflyktingar och dels hur vi bemöter dem. Som vi ser det kan framställningen av klimatflyktingar som hot eller som offer få negativa konsekvenser.

När klimatflyktingar framställs som offer riskerar detta att leda till att klimatflyktingar omyndigförklaras. De anses inte vara kapabla att hantera sin egen situation. Fokus hamnar på deras svagheter snarare än på deras styrkor. Detta riskerar att leda till ett paternalistiskt förhållningssätt, där de enbart ses som människor i behov av hjälp. I förlängningen kan detta också påverka klimatflyktingarnas självbild, så att de ser på sin situation med våra ögon. De riskerar att själva börja tänka på sig som offer. Genom att i stället framställa klimatflyktingar som ett hot finns i stället risken för en ökad främlingsfientlighet i samhället. Uppfattningen av något som hotfullt väcker rädsla och en vilja att försvara sig. Detta får mycket negativa konsekvenser för hur klimatflyktingar blir bemötta i det land som de flyr till.

Dessa två olika diskurser kan också få betydelse för klimatflyktingarnas möjlighet att uppnå juridisk flyktingsstatus. Genom att de framställs som offer så ökar deras möjligheter, då de stämmer in på vår bild av vad en flykting är. När de framställs som hot så minskar i stället deras möjlighet. Ett problem med att klimatflyktingar måste betraktas som offer för att uppnå juridisk status är dock att detta fråntar dem möjligheterna att vara individer med både styrkor och svagheter. I stället måste svagheter betonas för att de ska få de rättigheter som de är i behov av.

Med denna studie vill vi betona vikten av att media blir medvetna om vilka konkreta konsekvenser deras skildringar kan få. Vi tror att många av de framställningar som görs inte nödvändigtvis behöver vara menade att skada klimatflyktingar. I somliga fall kan det rentav vara tvärt om: artikelförfattarna vill klimatflyktingarnas bästa. Därför är det viktigt att tala om vilka konsekvenser olika skildringar kan få.

Avslutningsvis vill vi lyfta fram betydelsen av mera forskning på området. Då klimatflyktingar är ett förhållandevis nytt fenomen så saknas mycket viktig kunskap. Vi

tycker också att det är viktigt att klimatflyktingar lyfts upp på dagordningen och börjar diskuteras inte bara som en följd av klimatförändringarna utan som ett eget problem. Många av våra artiklar handlade primärt om klimatet och nämnde bara klimatflyktingar som en bieffekt. Detta anser vi behöver förändras för att få ett större djup i diskussionerna.

8 Referenslista

8.1 Litteratur

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.

Brune, Ylva (1998) "Inledning" i *Mörk magi i vita medier*, Brune, Ylva (red). Stockholm: Carlsson.

Brune, Ylva (1998) "Tårögda flickor och kusliga män" i *Mörk magi i vita medier*, Brune, Ylva (red). Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Brune, Ylva (2000) *Stereotyper i förvandling. Svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar*. Lund: Utrikesdepartementet, Enheten för Mellanöstern och Nordafrika.

Brune, Ylva (2004) *Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2007) "Introduktion" i *Diskursanalys i praktiken*, Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red). Malmö: Liber.

Christie, Nils (2001) "Det idealiska offret" i *Det motspänstiga offret*, Malin, Åkerström och Ingrid, Sahlin (red). Lund: Studentlitteratur.

Ekecrantz, Jan & Olsson, Tom (1994) *Det redigerade samhället. Om journalistikens, beskrivningsmaktens och det informerade förnufts historia*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Foucault, Michel (1993) *Diskursens ordning. Installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*. Stockholm: Östlings bokförlag Symposion.

Jarlbro, Gunilla (2000) *Vilken metod är bäst - ingen eller alla? Metodtillämpning i medie- och kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Jönson, Håkan (2008) *Att studera sociala problem som perspektiv*. Working-paper 2008:6, Socialhögskolan, Lunds universitet.

Loseke, Donileen R. (2003) *Thinking about social problems: an introduction to the constructionist perspectives*. New York : Transaction Publishers.

Löwander, Birgitta (1997) *Rasism och antirasism på dagordningen. Studier av televisionens nyhetsrapportering i början av 1990-talet*. Umeå: Akademiska avhandlingar vid sociologiska institutionen.

Löwander, Birgitta (1998) "Rasism i verkligheten och i nyheterna" i *Mörk magi i vita medier*, Brune, Ylva (red). Stockholm: Carlsson Bokförlag.

May, Tim (2008) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Migrationsverkets hemsida (2009) <<http://www.migrationsverket.se/info/774.html>> 2009-12-18

Nilsson, Roddy (2008) *Foucault: en introduktion*. Malmö: Égalité.

Ruthström, Cecilia & Salomon, Kim & Svensson, Anders (1990) *Vem är flykting? Om flyktingpolitik, begrepp och tolkningar*. Lund: Delegationen för invandrarforskning

Swärd, Hans & Starrin, Bengt (2006) "Makt och socialt arbete" i *Socialt arbete. En grundbok*, Meeuwisse, Anna & Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red). Stockholm: Natur och kultur.

Wenneberg, Søren Barlebo (2001) *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber ekonomi.

UNHCR:s hemsida (2009) <http://www.unhcr.se/se/Protect_refugees/1951_Convention.htm> 2009-12-18

8.2 Tidningsartiklar

Aasma, Petri (2004) Klimatförändringen hotar oss alla. *Goteborgs-Posten*, 28 mars

Ahlefeldt, Anna (2009) Tre tuffa kvinnor i samtal under Almedalsveckan om världens framtid. *Kyrkans Tidning*, 2 juli

Andersson, Magnus (2008) Inför ett riktat klimatbistånd. *Gotlands Allehanda*, 1 juli

Andersson, Tod (2009) Varannan invånare i Back är holländare. *Östersunds-Posten*, 24 mars

Arell, Jan (2008) Spara till ett nytt land. Så vill presidenten rädda Maldiverna från klimatkrisen. *Goteborgs-Posten*, 11 november

Baltscheffsky, Susanna (2007) De fattigaste länderna drabbas värst. *Svenska Dagbladet*, 7 april

Berglund, Lars Olof (2000) Framtidens väder – oväder? *Aftonbladet*, 9 februari

Besara, Nisha (2009) Klimat på liv och död. *Piteå-Tidningen*, 16 juni

Björck, Ingela (2008) Ingen rubrik tillgänglig. *Sydsvenskan*, 4 oktober

Brodén, Anita (2006) Klimatet – en ödesfråga. *Nu*, 26 oktober

Carlson, Marcus Ola (2009) Klimat bäst på skånska. *Sydsvenskan*, 20 januari

- Carlsson, Lucas (2008) Det blir ingen ny planet efter denna. *Sydsvenskan*, 14 maj
- Chamberland, Alexander (2006) Civil olydnad kan rädda klimatet. *Göteborgs-Posten*, 14 november
- Collin, Björn (2009) Befolkningsökningen ett hot. *Kristianstadbladet*, 28 september
- Dahlström, Lena (2007) Klimatflyktingarna är redan här. *Södra Dalarnes Tidning*, 11 september
- Dahlström, S-E (2008) Hela världen är nytt begrepp efter Lutherhjälpen och SKM. *Säffle-Tidningen*, 15 november.
- Edman, Stefan (2006) Dags för Uppsala 2008 om klimatet, Wejryd! *Kyrkans Tidning*, 2 november
- Eggehorn, Ylva (2007) Snart kommer miljöflyktingarna. *Nya Dagen*, 24 januari
- Ekman, Bo (2009) Förändringens förändring. *Borlänge Tidning*, 24 januari
- Elmberg, Erica & Ed, Stefan (2009) Kris slår hårdast mot fattiga. *Landskrona Posten*, 12 mars
- Elmberg, Erica & Johansson, Fredrik (2009). Fler skadeinsekter och nya grödor. *Landskrona Posten*, 27 februari
- Eriksson, Thomas (2009) Många sjukdomar kommer i klimatförändringens spår. *Katrineholms-Kuriren*, 19 september
- Floderus, Ingrid (2007) Glättig rapportering om klimatförändringar. *Svenska Dagbladet*, 15 mars
- Fransson, Bengt-Urban (2009) Wetterstrand och miljö – rödgröna ess. *Piteå-Tidningen*, 24 september
- Franzén, Lars-Olof & Lagerlöf, Karl Erik & Svensson, Ronny (2003) Flyktinghyckleriet kan brytas. *Svenska Dagbladet*, 25 november
- Green, Amanda (2009) Drabbar redan utsatta. *Aftonbladet*, 2 november
- Gustavsson, Andreas (2007) Fattiga länder ska få hjälp med klimatet. *Dagens ETC*, 21 december
- Gustavsson, Björn (2009) Utblickar från söderås. *Dala-Demokraten*, 31 januari
- Gärdemalm, Lena (2008) Klimatet ett hett ämne. *Finnveden Fredag*, 23 september
- Hellgren, Anna (2009) Miljöpolitiken en tunn fernissa. *Piteå-Tidningen*, 2 juli

Henriksson, Karin (2009) Ö-nationer oroas över klimatet. *Svenska Dagbladet*, 11 juni

Herholz, Ylva (2008) Så blev polisen mördare. *Svenska Dagbladet*, 4 april

Johansson, Inge (2009) Ska vi agera mot klimatet? *Nya Wermlands-Tidningen*, 11 juli

Juslin, Tom (2008) Klimatet kan ändra Golfströmmens styrka. *Sundsvalls Tidning*, 6 juli

Juslin, Tom (2009) Mästarna flydde till kylan i Bastunäs. *Västerbottens-Kuriren*, 17 april

Karlsson, Mikael (2005) Millenniemålen: Hållbar utveckling avgörande för att nå framgång. *Göteborgs-Posten*, 12 september

Kellner, Johnny (2009) Vem ger oss rätten att förstöra vår planet? *Byggingustrin*, 30 april

Kerpner, Joachim (2007) Han fick världen att inse allvaret. *Aftonbladet*, 13 oktober

Kerpner, Joachim (2009) Kris – nu kan vi inte lita på haven längre. *Aftonbladet*, 10 mars

Klockarås, Christer (2007) Sanningens ögonblick på bio – filmen om växthuseffekten lämnade inte åskådarna oberörda. *Falu Kuriren*, 30 januari

Larsén, Stig (2006) Hinner vi rädda isbjörnarna? Debatten om växthuseffekten allt intensivare. Forskare kräver snabba insatser av politiker. *Sydsvenskan*, 15 oktober

Larsson, Peter (2008) Uppvärmningen ger stora konsekvenser för Sörmland. *Eskilstuna Kuriren*, 8 mars

Lenfors, Ingvar (2008) Växtligheten hinner inte ta hand om de ökande koldioxidutsläppen. *Hallands nyheter*, 8 januari

Lindholm, Jan (2007) Den ultimata globala utmaningen. *Falu Kuriren*, 3 augusti

Lindström, P O (2007) Ingen rubrik tillgänglig. *Helsingborgs Dagblad*, 18 juli

Lindström, P O (2007) Klimatförändringar kan leda till fler krig. *Sydsvenskan*, 23 juli

Lindvall, Gudrun (2008) Red med biogasbuss. *Katrineholms-Kuriren*, 15 december

Lönnaeus, Olle (2008) Europa varnas för miljontals klimatflyktingar. EU-toppar rapporterar om två stora säkerhetsshot. *Sydsvenskan*, 11 mars

Lönnaeus, Olle (2008) Reinfeldt vill ändra regler för klimatmål. Sverige vill tillåta mer investeringar i fattiga länder. *Sydsvenskan*, 13 mars

Malm, Gunnel (2009) Skippa långresan och rädda jorden. *Folket*, 4 november

Malm, Rasmus (2008) Dags att börja betala på vår eko-skuld. *Göteborgs-Posten*, 12 december

Mathlein, Anders (2005) Små önationer samarbetar för att överleva. *Svenska Dagbladet*, 10 januari

Mathlein, Anders (2006) Tuvalu – öar på väg att försvinna. *Göteborgs-Posten*, 29 januari

Mulama, Joyce (2006) Ingen rubrik tillgänglig. *Helsingborgs Dagblad*, 16 november

Nelvin, Adam (2008) Lämna spexandet till studenterna. *Gotlands Allehanda*, 17 januari

Nordenhaag, Björn (2008) Gratis bussturer en bra start. *Karlskoga tidning*, 24 april

Noresson, J-Å (2005) Ljus för klimatflyktingar. *Göteborgs-Posten*, 13 december.

Nyman, Johan (2007) Hotad odlingsmark spåras med satellit – positiv utveckling kring Sahara skuggas av gigantiska problem i Asien. *Svenska Dagbladet*, 14 januari

Olsson, Karl Viktor (2005) Smältande is skapar miljöflyktingar. *Helsingborgs Dagblad*, 23 november

Ragnarsson, Marit (2008) Poznans målbild. *Falu-Kuriren*, 11 december

Rensfeldt, Elsa (2008) Väder-Anders pratade klimat i Luleå – mycket varmare i Luleå om 50-100 år. *Norrbottens-Kuriren*, 9 oktober

Rydén, Daniel (2008) Femtio forskare ska hitta vägen till vår överlevnad. *Sydsvenskan*, 27 oktober

Sachet, Ameer (2008) Är vi beredda avstå för miljöns skull? *Dagen*, 17 januari

Sakayan, Bedros (2008) Ingen rubrik tillgänglig. *Västerbotten-Kuriren*, 13 november

Sevastik, Ingeborg (2007) Översvämningar i Bangladesh – våra liv är verkligen olika. *Dagen*, 9 augusti

Sjöberg, Fredrik (2009) Klimatet sätter freden på prov. *Svenska Dagbladet*, 25 mars

Sjöström, Åsa & Tornberg, Ulf (2006) Klimatflyktingar blir framtidens invandrare. *Sydsvenskan*, 24 november

Sterick, Emelie (2009) Hotas av smältande isar. *Eskilstuna-Kuriren*, 9 februari

Strid, Pernilla (2008) Vi kan inte vänta längre. *Dagens Miljö*, 30 september

Strömberg, Erik (2008) Bygga VA ger inga väljare. *Gotlands Tidningar*, 15 september

Sunesson, Yngve (2007) Missa inte klimatchansen. *Hallands Nyheter*, 13 december

Sventelius, Fredrik (2007) Svenskt näringsliv får inte svika i klimatfrågan. *Borås Tidning*, 24 april

- Söderberg, Karen (2008) Nye presidenten: Maldiverna ska inte behöva bli klimatflyktingar. *Sydsvenskan*, 12 november
- Tiberg, Joar (2007) Bilar och svält – det hänger ihop. *Aftonbladet*, 29 december
- Törnberg, Ulf (2007) Långsiktigt jobb mot klimathotet. Hela samhället berörs av framtida förändringar. *Sydsvenskan*, 24 september
- Wahlgren, Anna (2008) Ingen rubrik tillgänglig. *Helsingborgs Dagblad*, 4 januari
- Westerlund, Staffan (2007) Klimatflykt till Sverige. *Södra Dalarnes Tidning*, 29 mars
- Wijkman, Anders (2007) Klimatsäkra biståndet – så kan vi klara fattigdomsmålen. *Göteborgs-Posten*, 23 maj
- Wilhelmsson, Maria (2004) Klimatkatastrofer ett faktum. *Kristdemokraten*, 30 september.
- Wolmesjö, Lars-Gunnar (2009) Tchadsjön riskerar torka ut. *Göteborgs-Posten*, 4 november
- Wong, Ola (2005) Vatten bristvara i Gula floden Kina. Över 120 miljoner människor är beroende av floden. Jordbruk och industri hotas. *Sydsvenskan*, 26 oktober.
- Österberg, Thomas (2007) Klimathot drabbar fattiga – Internationell solidaritet viktig när miljöfrågor behandlas på FN-toppmöte. *Dagen*, 25 september
- [Upphovsman okänd] (2000) Beredskap för miljöflyktingar. *Göteborgs-Posten*, 18 juni
- [Upphovsman okänd] (2004) Växande ström av klimatflyktingar. *Pressens Mediaservice*, 21 september
- [Upphovsman okänd] (2005) FN:s flyktingkonvention från 1951. *Svenska Dagbladet*, 12 oktober
- [Upphovsman okänd] (2005) Miljökatastrofer föder ännu flera flyktingar. *Göteborgs-Posten*, 13 oktober
- [Upphovsman okänd] (2006) Ingen rubrik tillgänglig. *Nerikes Allehanda*, 6 april
- [Upphovsman okänd] (2006) Ingen rubrik tillgänglig. *Helsingborgs Dagblad*, 31 oktober
- [Upphovsman okänd] (2006) Ingen rubrik tillgänglig. *Nerikes Allehanda*, 31 oktober
- [Upphovsman okänd] (2006) Ingen rubrik tillgänglig. *Svenska Dagbladet*, 20 november
- [Upphovsman okänd] (2007) Ingen rubrik tillgänglig. *Nerikes Allehanda*, 1 april
- [Upphovsman okänd] (2007) Miljöflyktingarna är utan rättigheter. *Miljömagasinet*, 1 juni
- [Upphovsman okänd] (2007) Ingen rubrik tillgänglig. *Helsingborgs Dagblad*, 19 november

- [Upphovsman okänd] (2007) Gore vill skynda på nytt klimatavtal. *Borås Tidning*, 13 december
- [Upphovsman okänd] (2007) Klimatflyktingar till Rättvik? *Falu Kuriren*, 18 december
- [Upphovsman okänd] (2008) Bad, sol och pöbelhopar. *Norrköpings Tidningar*, 28 november
- [Upphovsman okänd] (2008) Vi gör bäst i att inte skaffa fler barn. *Göteborgs-Posten*, 8 april
- [Upphovsman okänd] (2008) Hans Jonsson pratade miljö hos Rotary. *Mariestads-Tidningen*, 23 juni
- [Upphovsman okänd] (2008) Vice ordförande för Nordens unga. *Kristdemokraten*, 6 november
- [Upphovsman okänd] (2008) Maldivernas president vill flytta befolkningen. *Dagens ETC*, 15 november
- [Upphovsman okänd] (2009) Maldiverna kämpar mot växthuseffekten. *Nordvästra Skånes Tidningar*, 16 mars
- [Upphovsman okänd] (2009) Klimatflyktingarna ökar. *Miljömagasinet*, 18 juni
- [Upphovsman okänd] (2009) Tummen ner för värdering om regionsindelning. *Östersunds-Posten*, 30 september
- [Upphovsman okänd] (2009) Höststart med hembygdsresa. *Västerbotten-Kuriren*, 5 oktober